



Kainuun sote



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

ISO SOS – Osallistuvat asiakkaat ja vaikuttavat kokeilut sosiaalityössä

Loppuraportti 03/2018 – 12/2019

Kainuun sote
Pohjolankatu 13
87100 Kajaani
Puh. 08 615 541
Faksi 08 6155 4270
kirjaamo@kainuu.fi

sote.kainuu.fi

D:42

ISSN 2323-8232 (verkkojulkaisu)

Kajaani 2019

ISO SOS – Osallistuvat asiakkaat ja vaikuttavat kokeilut sosiaalityössä

Loppuraportti 03/2018 – 12/2019

Kainuun sote 2019

D:42

Aikuissosiaalityössä kohtaamme ihmisen, hänen elämänsä ja kuljemme hänen tukena.

Tällä yhteisellä matkalla on hyvä muistaa Miriam Fieldin sanat:

"Minä olen virallisesti olemassa ja siitä on paperit.

Syntymätodistus on kirjoitettu,

kuolintodistusta ei.

Joka aamu nousen ja olen,

joka ilta menen nukkumaan ja olen.

Minua on niin paljon kuin tahdotte ja enemmänkin."

Tiivistelmä

ISO SOS Kainuun osahanke toteutettiin ajalla 1.3.2018 – 31.12.2019 osana itä-suomalaista ISO SOS Osallistuvat asiakkaat ja vaikuttavat työkokeilut 2018 – 2019 -hanketta. Kainuun osahankkeen budjetti oli 129 431 €, johon saatiin 75 % ESR-rahoitus. Hanketta hallinnoi Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (ISO). ISO SOS Kainuun -osahanke toteutettiin Kainuussa maantieteellisesti laajalla maaseutumaisella ja harvaan-asutulla seitsemän kunnan alueella; Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi. Muut osatoteuttajat olivat Etelä-Savon sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Essote), Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä (Sosteri) ja Pieksämäen kaupunki.

Hankkeen tarve ja lähtökohdat kiinnittyivät sosiaalityön paikan ja toiminnallisen muutoksen vaatimuksiin. Oli tullut aika lähteä rakentamaan asiakasosallisuutta korostavia monitoimijaisia palveluja, jossa asiakas ei ole enää palvelujen vastaanottaja, vaan niiden osatoteuttaja. Uudistusta edellyttivät sosiaalihuoltolaki (2015), perustoimeentulotuen Kela-siirto (2017) ja sote-järjestämislain uudistuksen (2020) vaatimukset. ISO SOS -kumppanuushankkeen osatoteuttajien lähes identtisesti haasteellisissa toimintaympäristöissä toimiminen tavoitteiden saavuttamiseksi, sekä hankkeen sisältämä projektitutkimus ovat tuoneet lisäarvoa hankkeelle.

Keskeisimpiä nostoja ISO SOS Kainuun osahankkeen toiminnasta, jossa uudistuvan työorientaation keskiössä toimivat 125 asiakasta ja työntekijää.

Kehittäjäasiakkuus liittyi Kainuun osahankkeessa asiakasprosessissa, kehittämisryhmässä tai kehittäjäraadissa toimimiseen. Lisäksi Kainuun osahankkeella oli kaikissa ISON järjestämissä seminaareissa mukana kehittäjäasiakkaita, jossa heillä oli puheenvuoroja tai he olivat osallisina keskustelupaneelissa. Dialogisuusvalmennuksessa kehittäjäasiakas toimi simulaatioharjoituksissa asiakasrooleissa. Esitys videoitiin ja nauhoitusta tulee Itä-Suomen yliopisto käyttämään opetusmateriaalinaan. Palautteiden perusteella kehittäjäasiakkaiden osallisuus oli asiakkaille ja kuuliijoille erittäin merkityksellistä.

Toimintaa työpaketeittain:

1. Asiakasprosessia vahvistettiin:

- kirkastamalla asiakasprosessin vaiheita valmennuksella, työpajatyöskentelyllä ja vuosina 2018 ja 2019 toteutetuilla työprosessiselvityksillä (erillinen raportti).
- ottamalla käyttöön palveluiden kehittämistä tukeva palvelutarpeen arvioinnin -malli
- kokeilemalla prosessin tukena kolmea eri mittaria; Elämäntilanteen selvittämisen ympyrä ESY, Aikuisväestön hyvinvointimittari AVHV ja Kykyviisari. Kykyviisari otettiin käyttöön erityisesti TYP:ssa.
- tukipalvelukokeiluilla, josta Hahmoterapia oli koko hankkeen vaikuttavin kokeilu ja Leidit Laiturilla kuntoutuskokonaisuus vahvisti kuntoutuksellisen sosiaalityön erityisyyttä tukipalveluna.
- perustamalla some-työryhmä vahvistamaan tiedottamista ja viestintää. Aikuissosiaalityölle avattiin facebook-sivut, jolla saavutettiin 330 tykkääjää. Lisäksi käynnistimme somesossu-chat toimintaa.
- vuoden mittaisella sosiaalityön työorientaatiota vahvistavalla Dialogisuus-valmennuksella, jonka kouluttajina toimi YTT Kaarina Mönkkönen ja sosionomi/medianomi Kaius Karlssonin.

2. Jalkautuva sosiaalityö tuli kiinteäksi osaksi työtä, verkostot vahvistuivat ja jalkautuva työ toi jopa työn-iloa. Jalkautumisia raportoitiin 129, joilla kontaktoitiin 467 henkilöä.

3. Rakenteelliseen sosiaalityöhön (rake-työhön) johdatteli YTT Laura Tiitinen. Sotkamossa pilotoitiin rakenteellinen sosiaalityö, joka sisälsi 2-tasoisien tiedon tuotannon, aineiston analyysin ja kehitetyn generisen mallin. Aikuissosiaalityöhön perustettiin Rake-työryhmä, joka jatkaa rakenteellisen sosiaalityön kehittämistä. Sotkamon ja Paltamon kuntien ja Kajaanin kaupungin HYTE-työryhmissä saatiin aikuis-sosiaalityön edustus.

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Kainuun aikuissosiaalityön toimintaympäristö	3
3. Hankkeen toteutus ja tulokset työpakettien sisältämin kehittämistehtävin	5
3.1 Uudistuva asiakasprosessi sosiaalityössä	5
3.1.1 Mittarikokeilut	7
3.1.2 Ryhmäkokeilut	9
3.1.3 Viestintä ja tiedotus	13
3.2 Jalkautuva sosiaalityö ja verkostoituminen	14
3.2.1 Jalkautumisen luonne ja sosiaalityön näkyminen	15
3.2.2 Jalkautuminen verkostoitumisen mahdollistajana	16
3.2.3 Mitä jalkautuminen kertoo ja mitä se ei kerro?	18
3.3 Rakenteellinen sosiaalityö ja vaikuttavuuden arviointi	19
3.3.1 Case Sotkamo ja aikuissosiaalityön tiedontuotannon kanavat	19
3.3.2 Geneerinen malli	20
3.3.3 Rakenteellisen sosiaalityön työryhmä	21
4. Resurssit ja riskit	23
5. Palautteet	24
6. Arviointi, vaikuttavuus ja ideoita jatkokehittämiseen	27
Lähteet	29
Liitteet	30

1. Johdanto

Itä-Suomi kamppailee samojen huonovointisuutta aiheuttavien haasteiden edessä. Ylimaakunnallisen Kainuun ja Etelä-Savon kumppanuushankkeen tavoitteena oli yhdessä saada aikaan enemmän. Hankkeen hallinnoijana toimi Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO, joka koordinoi ja kokosi yhteen tehtyä työtä. ISO SOS - Osallistuvat asiakkaat ja vaikuttavat työkokeilut aikuissosiaalityössä – tutkimus ja kehittämishanke toteutettiin vuosina 2018 – 2019. Kainuussa hanketyöntekijä työskenteli ajalla 1.3.2018 – 31.12.2019.

Sosiaalityön tulisi saada muutosta aikaan asiakkaan elämässä sosiaalista toimintakykyä ja osallisuutta tukevalla, kuntouttavalla ja verkostoituvalla työorientaatiolla. Asiakasosallisuuden vahvistamisessa on kysymys siitä, ettei asiakas ei ole enää palvelujen vastaanottaja, vaan monitoimijaisessa verkostossa palvelujen osatoteuttaja. Hankkeen erityisyytenä voidaan pitää siihen sisältynyttä projektitutkimusta. Se on vahvistanut samalla alueellisen käytäntötutkimuksen tarpeen ja osaamisen ymmärrystä.

Sosiaalityötä leimaa kokonaisvaltaisuus ja sen saavutettavuus on varmistettava lähelle asiakkaan arkea. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Kainuun sote) järjestää ja tuottaa sosiaali- ja terveystalvelut, erikoissairaanhoidon mukaan lukien, seitsemälle Kainuun kunnalle (Hyrnsalmi, Kajaani, Kuhmo, Palta-mo, Ristijärvi, Sotkamo, Suomussalmi). Maaseutumaisissa kunnissa eri toimijat työskentelevät luontevasti yhdessä riippumatta siitä työskentelevätkö he kunta- tai järjestösektorilla. Isoimmassa kunnassa Kajaanissa monitoimijuus vaatii enemmän yhteisiä sopimuksia ja yhteistyöstä sopimista. Hanketyöntekijä työskenteli lähellä aikuissosiaalityön työkenttää, jopa työparina näin vahvemmin tukien uuden työorientaation haltuunot-toa.

Yhteiskunnan ulkopuolelle putoamassa olevien asiakkaiden osallisuus on kaikkein uhatuinta. Sosiaalityön erityinen tavoite on tukea ihmisten hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskuntaan ja työelämään. Aikuissosiaali-työssä korostuvat erityisesti psykososiaalinen tuki, työllistymiseen liittyvät palvelut sekä kuntoutuksellinen työote. Yhtenä erityisistä kehittämistarpeista esille on noussut sosiaalityön ryhmämuotoisen työn ja tuen luominen sekä asiakkaiden osallisuutta tukevien työmuotojen löytyminen sekä asiakastiedon vieminen pää-töksentekoprosessiin.

Tätä taustaa vasten ISO SOS -hankkeessa aikuissosiaalityön kehittäminen jaettiin kolmeen työpakettiin. Ensimmäisessä työpaketissa kehitettiin asiakasprosessia, toisessa jalkautumista ja kolmannessa rakenteel-lista sosiaalityötä. Työpakettien tarkempi toteutus, sisällöt ja aikataulutus suunniteltiin yhteistyössä ISON ja muiden osatoteuttajien kanssa. Kaikkiin työpaketteihin sisältyi asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden toimijuut-ta ja osaamista vahvistavaa valmennusta, seminaareja, infoja tai työpajatyöskentelyä. Hankkeen projektitut-kija kokosi kehittämistyöstä tietoa lomakkeilla, havainnoilla ja haastatteluilla siitä, mikä erilaisissa tilanteissa on auttanut ja olisi vaikuttavaa.

ISO SOS -hanke järjesti mittarivalmennusta Kykyviisarin, Aikuisväestön hyvinvointimittarin ja Elämäntilan-teen selvittämisen ympyrän käyttöönottoon. Hankkeessa kokeiltiin osana asiakasprosessia mittareiden käyt-töä ja yksilötyön tueksi kokeiltiin ryhmäkokeiluina hahmoterapiaa ja Leidit Leirillä kuntoutusta. Dialogisten taitojen vahvistamiseen oli vuoden kestäväällä valmennus. Lisäksi saimme asiakaskäyttöön palvelutarpeen arvion tussausvideon. Toimistopainotteisen sosiaalityön työkentältä jalkauduttiin kolmannen sektorin toimi-pisteisiin, julkisiin tiloihin tai tapahtumiin kuten Kajaanin Markkinakadulle, jopa pitämään vastaanottoa mata-lan kynnyksen toimintapaikkoihin. Rakenteelliseen sosiaalityöhön saatiin oppia videovalmennuksella ja se pilotoitiin Sotkamossa kaksitasoisella tiedon tuotannolla (Tuikka ym. 2018).

Hanketta tuki, ohjasi ja seurasi hankkeen ajan koko hankkeen yhteinen ohjausryhmä ja Kainuussa paikalli-sista toimijoista koostunut koordinaatioryhmä. Palvelujen toteutumisesta ja vaikuttavuudesta ohjattiin, seurattiin ja vahvistettiin systemaattisesti muun muassa hankeinfoilla tai hanketyöntekijän tuella. ISO järjesti myös johdol-le tukea. Työntekijöiden vaihtuvuus oli hankkeen aikana suurta ja aiheutti omat haasteet hankkeen kehittä-mistyöhön. Työntekijöillä oli halua osallistua hankkeen toimiin, mutta se ei aina ollut mahdollista.

Hankkeessa luotiin uusia asiakastyömuotoja ja asiakkaiden lähestymistapoja sosiaalityöhön. Kokeilut toteu-tettiin yhdessä asiakkaiden kanssa käyttäen erilaisia luovia yhdessä toimimisen ja ajattelun muotoja. Re-surssipaineiden alla työskentelevästä asiantuntijakeskeisestä sosiaalityöstä pyrittiin muuttamaan työtapoja enemmän asiakaslähtöisiksi ja asiakasymmärrystä hyödyntäväksi. Asiakkaiden näkemysten vieminen pää-töksentekoon asti ei ole ollut käytäntönä aikaisemmin.

Toisaalta sosiaalityö ei yksin pysty vastaamaan kaikkiin asiakkaiden tarpeisiin, vaan tuki asiakkaalle pitäisi tulla muista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Tämä vaatii sosiaalityöltä vahvuutta olla asiakkaan asianajaja ja vaatia palveluja yhä uudelleen kaikkein vaikeimmassa elämäntilanteessa oleville asiakkaille. Sosiaalityössä tarvitaan myös tapauskohtaisen työryhmytyön työotetta, sekä verkostotyön toimintatapaa asiakkaan tueksi.

Tämän raportin luku kaksi sisältää kuvauksen Kainuusta aikuissosiaalityön toimintaympäristöä. Hankkeen kehittämistehtävät on kuvattu luvussa kolme työpaketeittain: 1) asiakasprosessi, viestintä ja tiedotus, 2) jalkautuva sosiaalityö ja verkostoituminen, sekä 3) rakenteellinen sosiaalityö ja vaikuttavuuden tutkimus. Luvun neljä aiheena on resurssit ja riskit ja luku viisi sisältää koonnan palautteista. Lopuksi luvussa kuusi mennään arvioinnin, vaikuttavuuden jatkokehittämisen ideoiden äärelle.

Kyseessä olevan kumppanuushankkeen osatoteuttajat ovat alueillaan toteuttaneet erilaisia kokeiluja. Saatua kokemusten määrää ei yksikään alue itsenäisesti toimimalla olisi saanut aikaan. Saatua kokemuksia voimme hyödyntää sellaisenaan tai mallintaa Kainuun tarpeita vastaaviksi. Myös hankkeen sisältämä projektitutkimus on tuonut huomattavaa lisäarvoa hankkeelle.

Taulukko 1. ISO SOS -hankkeessa tuotettua aineistoa.

ISO SOS –hankkeessa on tuotettu koko hanketta koskevaa aineistoa:

- Aikuissosiaalityön kirkastettu perusta -raportti
- Aikuissosiaalityön työikäisten palveluprosessi – millainen palveluprosessi on? -raportti
- Aikuissosiaalityön yhteisölliset toimintaympäristöt – esimerkkinä Kainuu -raportti
- Kykyviisari sosiaalityössä – raportti kykyviisarikokeilun toteutuksesta ISO SOS -hankkeessa
- Palvelutarpeen arviosta tussausvideo asiakkaille
- Aikuissosiaalityön jalkautuminen -video, <https://www.youtube.com/watch?v=3r3qHn5CAKc>
- Raportti ISO SOS -hankkeen jalkautumiskokeiluista

Kainuun osahanketta koskevaa aineistoa:

- Mikä mättää Sotkamossa – rakenteellisen sosiaalityön -raportti
- ISO SOS – vaikuttavuuden jäljillä, kaikkien osahankkeiden yhteisraportti
- Kainuusta oma osahankkeen raportti
- Kainuusta ISO SOS ja aikuissosiaalityön muutoksen äärellä 2018 ja 2019 kyselyjen yhteenvetoraportti

Tulossa vuoden 2020 puolella tulossa:

- Osallistuivatko asiakkaat ja vaikuttivatko kokeilut? ISO SOS -tutkimusraportti
- ISO SOS -hankkeen raportti
- Kainuun osahankkeelta ryhmäohjauksen ja kuntoutuksellisen sosiaalityön opas

2. Kainuun aikuissosiaalityön toimintaympäristö

Kainuu on Belgian kokoinen, harvaan asuttu alue Suomen puolivälissä kiinnittyneenä idässä Venäjän rajaan (Kainuu-ohjelma 2017, 26). Kainuun maakuntaan kuuluu kahdeksan kuntaa; Kajaani, Paltamo, Ristijärvi, Hyrynsalmi, Suomussalmi, Sotkamo, Kuhmo ja Puolanka, joista ensimmäiset seitsemän kuuluvat Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymään (Kainuun sote). Asukkaita Kainuussa oli kesäkuussa 2019 kaikkiaan 72 738 henkeä. Eniten asukkaita on maakunnan keskustaajamassa Kajaanissa (36 900 henkeä) ja sen naapurikunnassa Sotkamossa (10 400 henkeä). Asukasluvultaan pienin kunta on Ristijärvi (1 300 asukasta). Väestötiheys oli 3,6 asukasta neliökilometrillä (Kainuun liitto 2017).

Väestön ikärakenne Kainuussa on vinoutunut ja ikääntynyttä väestöä on paljon. Vain Kajaanissa ja Sotkamossa työikäisen väestön (15 – 64-vuotiaat) osuus ylitti vuonna 2015 60 % koko kunnan väestöstä. Yli 64-vuotiaita oli eniten Ristijärvellä, 35 % koko kunnan väestöstä, kun osuus koko Kainuun maakunnassa oli 30 %. (Kainuun liitto 2017, tilastot ja ennakkotietoa.) Työllisiä väestöstä on maan kolmanneksi vähiten. Elatusuhde (171 vuonna 2017) ja väestöllinen huoltosuhde (71) olivat maan neljänneksi suurimmat. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on maan kolmanneksi suurin. Työkyvyttömyyseläkettä saavien 16–64-vuotiaiden osuus on pienentynyt viime vuodet, mutta se on silti Kainuussa maan suurin.

Tuoreen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Tiedosta arviointiin tavoitteena paremmat palvelut -selvitys (THL:n arviointiraportti 2019) kuvaa alueen haasteellisuutta. Selvityksen mukaan Kainuun 20–64-vuotiaista suurin osa uskoi, ettei todennäköisesti jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka. Vapaa-ajan liikunnan harrastaminen oli alueen aikuisväestössä keskimääräistä vähäisempää. Lihavia heistä oli maan keskitason verran. Päihteiden aiheuttamat ongelmat olivat terveyskeskuslääkärin vastaanoton syynä useammin kuin suuressa osassa muuta maata. Vuonna 2017 alkoholikuolleisuus oli koko maata jonkin verran suurempi. Alkoholien myynti väestöön suhteutettuna oli kuitenkin maan suurimpia. Huomionarvoista on, että vaikka Kainuun sote-menot ovat keskimäärin 30 % maan keskiarvoa suuremmat, on päihdepalvelumenot n. 46 % maan keskiarvoa pienemmät. Tämä tilanne aiheuttaa suuria haasteita aikuissosiaalityölle. Myös lääkärin pääsy on haasteellista ja Kainuussa perusterveydenhuolto on hoitajapainotteista. (THL 2019, 41 – 55.)

Alueen 18–24-vuotiaista hieman keskiarvoa useampi sai perustoimeentulotukea. Huomion arvoista on, että 25–64-vuotiaista keskimääräistä harvempi sai perustoimeentulotukea tai pitkäaikaista toimeentulotukea vaikka alueen työttömyys on maan suurinta. Ilmiö liittyy mahdollisesti siihen, ettei osata hakea palveluita. Syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus oli maan kolmanneksi suurin vuonna 2017 ja mielenterveyspalvelujen tarve oli maata suurempi. Vaikka merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta ilmoitti kainuulaisista koke-neensa maan pienin osuus, niin mielenterveyshäiriöt olivat alueella keskivertoa yleisempiä. Mielenterveysindeksi (2014–2016) oli keskimääräistä korkeampi, ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutetuja oli keskimääräistä enemmän. Maan kolmanneksi suurin osuus 25–64-vuotiaista sai mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä. Itsemurhakuolleisuus oli maan toiseksi suurin vuonna 2017. (THL 2019, 56 – 57.)

Kehittämisaikana Kainuu on sosiaalityön kannalta haasteellinen maakunta. Sosiaalityöntekijöiden rekrytointi on vaikeaa, tuen tarpeessa olevat kansalaiset asuvat laajalla alueella ja välimatkat ovat pitkiä. Kainuun soten aikuissosiaalipalveluihin sisältyy aikuissosiaalityön lisäksi työllistymistä edistävä monialainen yhteistyöpalvelu TYP sekä kuntouttava työtoiminta. Työntekijäresurssit marraskuussa 2019 jakaantuivat siten, että sosiaalityöntekijöitä oli kymmenen, sosiaaliohjaajia yhdeksäntoista, kuntouttavan työtoiminnan ohjaajia seitsemän sekä esimiehiä neljä henkilöä. Sosiaalityöntekijöistä seitsemän, sosiaaliohjaajista seitsemän ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajista neljä työskenteli Kajaanissa. Keskuskuntien ympärillä sosiaalityöntekijöiden asiointimatkat ovat pitkiä. (Kainuun sote, aikuissosiaalipalvelut.)

Toimintaympäristö määrittelee sen, miten aikuissosiaalityötä, palvelujen toimivuutta ja niiden kehittämistä harvaanasutun maaseudun olosuhteissa voidaan tehdä. Alueen keskuskuntien reunamilla asuu väestöä, jolla on vaikeuksia käyttää palveluja huonojen kulkuyhteyksien vuoksi. Paikallisyhteisöt saattavatkin paikata ulkopuolisen tuen tarvetta ja edistää arjen sujumista. Kolmannen sektorin toimintaa ja toimintapaikkoja löytyy kaikista Kainuun kunnista. Niiden ylläpitäjinä toimii yhdistyksiä ja järjestöjä ja julkisen sektorin tuki näille toimintoille on pääasiassa vuosittain haettavat järjestöavustukset. Säästötalkoissa nämä avustukset ovat ensisijaisia säästökohteita vaikka samalla puhutaan Sosiaalisesti kestävästä Kainuusta. Tästä seuraa myös lisähaasteita aikuissosiaalityölle.

3. Hankkeen toteutus ja tulokset työpakettien sisältämin kehittämistehtävin

ISO SOS -hankkeessa luotiin, kokeiltiin ja kehitettiin sellaisia lupaavia sosiaalityön toimintatapoja, joilla voitaisiin vaikuttavasti ja näyttöön perustuen vahvistaa heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työikäisten henkilöiden osallisuutta, sosiaalista asemaa ja toimintakykyä sekä torjua syrjäytymisriskiä. Hankkeessa sosiaalityön kehittämistehtävät toteutettiin kolmen työpaketin avulla:

Työpaketti 1) Uudistuva asiakasprosessi sosiaalityössä

Työpaketin tavoitteet koko hankkeen tasolla olivat:

1. Vahvistetaan asiakkaiden elämänhallintaa sekä roolia ja osallistumista sosiaalityössä
2. Kokeillaan, kehitetään ja arvioidaan uudenlaisia sosiaalityön asiakasprosesseja ja sen sisältöjä

Työpaketti 2) Jalkautuva sosiaalityö ja verkostot

Työpaketin tavoitteet koko hankkeen tasolla olivat:

3. Kokeillaan, kehitetään ja arvioidaan jalkautuvan sosiaalityön malleja
4. Uudistetaan monitoimijaisia yhteistyötä, työnjakoa ja tehtävänkuvia sosiaalityössä

Työpaketti 3) Vaikuttavuutta arvioiva ja rakenteellinen sosiaalityö

Työpaketin tavoitteet koko hankkeen tasolla olivat:

5. Vahvistetaan systemaattisesti rakenteellista sosiaalityötä
6. Kokeillaan, kehitetään ja arvioidaan vaikuttavuuden mittareita sosiaalityössä (esitellään 1. työpaketissa)
7. Selkeytetään sosiaalityön roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä

Hankesuunnitelmassa kehittämistoimet on pilkottu työpaketteihin. Käytännössä työpaketit ja niiden sisällöt limittyvät toisiinsa ja raportin kirjoittamisessa esimerkiksi mittareiden käyttöönotto on esitelty asiakasprosessin yhteydessä, koska se asioiden johdonmukaisemman esittämisen vuoksi istuu siihen paremmin kuin rakenteellisen sosiaalityön työpakettiin.

3.1 Uudistuva asiakasprosessi sosiaalityössä

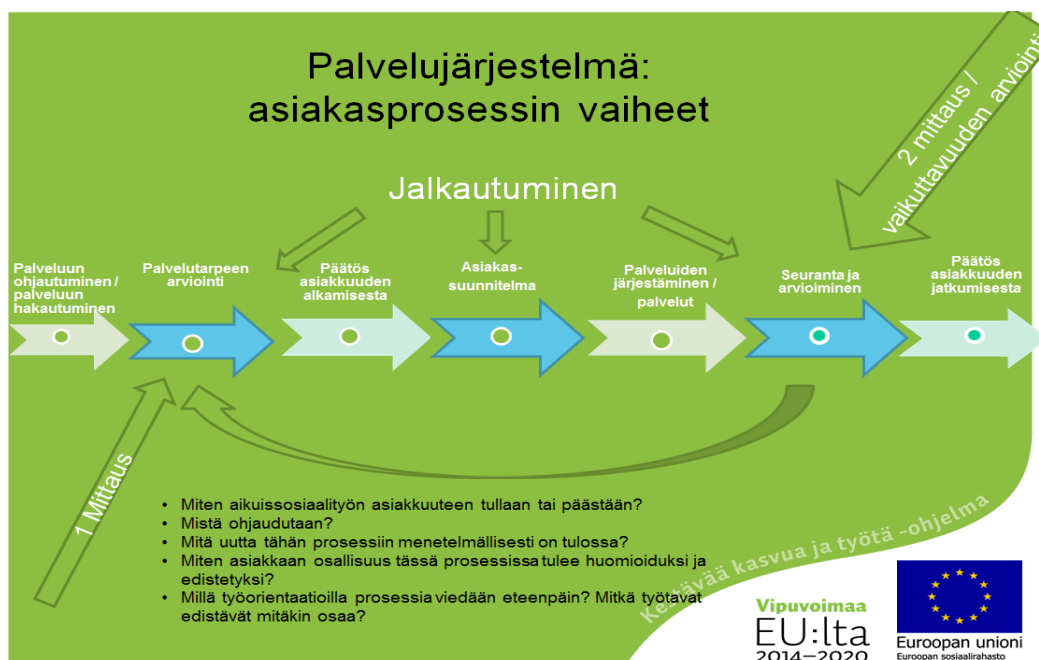
Tämän työpaketin tavoitteena oli kehittää ja uudistaa aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön asiakasprosessia, johon vahvasti kiinnittyy suunnitelmallisuus, asiakkaan osallisuus ja jossa tavoitteena on vaikuttavuuteen tähtäävä muutoksen edistäminen. Asiakasprosessin ytimessä on asiakkaan oma prosessi ja palveluntarve. Työpajojen ja kyselyn pohjalta on projektitutkijan raportti Aikuissosiaalityön kirkastettu perusta, Aikuissosiaalityön työikäisten palveluprosessi – millainen palveluprosessi on? -raportti ja ISO SOS ja Kainuun aikuissosiaalityö muutoksen äärellä 2018 – 2019 -raportti.

Sosiaalihuoltolakiin perustuvia perusasioita on määritelty Kainuun aikuissosiaalityön sisällä ja ne liittyvät muun muassa siihen, kuka on erityistuen tarpeessa oleva ja mitä tulee huomioida palvelutarpeen arvion tekemisessä. Lisäksi on tarkennettu työntekijäkohtaisia asiakasmääriä ja työnjakoa sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön välillä. Toteutuksessa asiakastarpeet ja niihin vastaaminen tässä ja nyt olivat lähtökohtana perussosiaalityön käytännön uudelleen organisoinnille. Kehittämistyön aihiona oli toimintaympäristön muutos ja toteutuksella vahvistettiin asiakasohjautuvuutta ja -virtaavuutta sekä asiakkaan otolliseen muutoshetkeen vastaamista.

Työntekijöille tarjotulla vuoden mittaisella dialogisuusvalmennuksella vahvistettiin ja tuettiin asiakastyöskentelyn onnistumista. Valmentajina toimivat yliopistonlehtori Kaarina Mönkkönen Itä-Suomen yliopistosta ja Kaius Karlsson Dialogisuuspuu Oy:stä. Valmennuksessa tutkittiin ja harjoiteltiin dialogisia taitoja: kuuntelemista, kysymistä, yhteistyösuhteessa pysymistä, vuorovaikutuksen välttelyä ja konfliktista takaisin yhteistyösuhteeseen palaamista. Valmennuksen simulaatioharjoituksessa oli Kainuun osahankkeella asiakasrooleissa kehittäjäasiakas. Harjoituksen nauhoitusta tulee Itä-Suomen yliopisto käyttämään oppimateriaalina. Vuoden kestänyt dialogisuusvalmennus osoittautui osalle työajallisesti haasteelliseksi. Osa työntekijöistä arvioi valmennuksen tarjonnan uusia välineitä ja näkökulmia asiakkaan parempaan kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen asiakastyössä.

"Pystyn tietoisesti paremmin vahvistamaan asiakkaan toimijuutta ja osallisuutta ja antamaan tilaa asiakkaan toimijuudelle. Minulla on käytössäni ja käytettävissä uusia työkaluja vuorovaikutuksen ja asiakasprosessin sekä yhteisen tiedonmuodostuksen tueksi."

Palveluprosessin kuvauksia löytyy muun muassa THL:ltä ja STM:ltä. Seuraava kuvaus on ISO SOS -hankkeen, joka auttaa hahmottamaan hankkeen kehittämistehtävien vaiheita:



Kuvio 1. Asiakasprosessin vaiheet ISO SOS -hankkeen kuvaamana.

Asiakasprosessin toteutuksessa otettiin erityisesti huomioon asiakkaiden osallisuus prosessien ja palvelujen kehittämisessä ja niiden arvioinnissa. Kehittämistyössä oli mukana kehittäjäasiakkaita asiakasprosesseissa ja kehittämisideoita käytiin läpi myös erikseen kokoontuneella kehittäjäasiakasryhmällä. Rakenteellisen sosiaalityön pilottiin kerättiin aineistoa kehittäjäraadeilla. Asiakasprosessien kehittäminen linkittyi palvelutarpeen arviointiin ja omasosiaalityöntekijä -mallin luomiseen. Asiakas motivoituu toimintaan paremmin, kun toiminta vastaa hänen tarpeitaan, hänellä on luottamuksellinen asiakassuhde ja hän tietää keneen ottaa yhteyttä tarvittaessa. Asiakas tarvitsee myös omasosiaalityöntekijää puolustamaan oikeuttaan muihin (sote) palveluihin. Aikuissosiaalityön asiakasryhmä ei ole homogeeninen, vaan sen sisällä on hyvinkin erilaisia elämäntilanteita ja ongelmia olevia ihmisiä.

Kajaanissa aloitti aikuissosiaalityön toimesta syksyllä 2019 palvelutarpeen arviointi työskentelyn. Muissa kunnissa toimii kuntakohtaiset tiimit, joissa käsitellään uudet asiakkuudet, määritellään asiakkuuden lähtökohdat, erityistarpeessa olevat ja nimetään omatyöntekijät. Työpakettien tuloksena aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön asiakasprosessi on mallinnettu ja prosessia viedään eteenpäin asiakaslähtöisesti. Tavoitteena on, että asiakas saa oikea-aikaiset ja vaikuttavat palvelut tarpeensa mukaisesti. Asiakkaan rooli omassa prosessissaan, sen suunnittelussa ja arvioinnissa on vahvistunut.

Sotkamossa ajalla 1.1.2018 – 30.6.2019 toteutettu palvelutarpeen arvion tutkimus osoitti, että tarvitsemme vahvemman ohjeistuksen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseen, jotta tuotetun tiedon pohjalta voisimme kehittää vahvemmin palveluitamme. Tuotettu tieto on arvokasta myös toteutettaessa rakenteellista sosiaalityötä yhdessä kuntien Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) työryhmissä. Sotkamossa pilotoitu palvelutarpeen arvion tutkimus osoitti, että niiden dokumentointi oli vahvistunut. Vuonna 2018 oli tehty 69 ja ajalla 1.1. - 30.6.2019 jo 85 palvelutarpeen arviota. Syvällisemmän palvelutarpeen arvion tekemisen tueksi hankkeen aikana on kehitetty malli, joka sisältää palvelutarpeen arvion mallitarinan ja täytettävän Webropol-kyselyn (mallinnettu Essotelta). Mallin käyttöön otosta on järjestetty valmennuksia, ohjeistuksia ja malli on otettu käyttöön vuoden 2020 alusta.

3.1.1 Mittarikokeilut

Asiakasprosessin vahvistamiseksi kokeiltiin ISO SOS -hankkeella kolmea eri mittaria; Kykyviisaria, sekä Elämäntilanteen selvittämisen ympyrä ESY- ja Aikuisväestön hyvinvointi AVHV -mittareita. ISO SOS -hanke järjesti koulutuksia kaikista kokeiltavista mittareista. Mittarikokeiluihin liittyi myös projektitutkimus. Kaikki tutkimukset toteutettiin lupaperustaisesti. ISO SOS -hankkeessa kerättyjä mittariaineistoja kokosi yhteen, analysoi ja raportoi projektitutkija Seija Okulov. Projektitutkija keskittyi vahvimmin Kykyviisarin tutkimiseen, joka rikastuttaa valtakunnallista Kykyviisari-kokeilujen tutkimusta. Kykyviisarikokeilusta on tulossa vielä erillinen raportti, joka julkaistaan ISON nettisivuilta keväällä 2020.

Tähän raporttiin on nostettu lähinnä Kainuuta koskevia tuloksia. Seuraavaan taulukkoon on koottu Kainuussa toteutuneiden mittarikokeilujen 1.- ja 2. mittauksen, sekä samassa yhteydessä kerättyjen tutkimuslomakkeiden määrät mittareittain.

Taulukko 2. Mittarikokeilujen määrät ISO SOS Kainuun osahankkeessa

Nimi	Mittaus 1	Lomake 1	Mittaus 2	Lomake 2
Kainuun Kykyviisari	37	14	10	10
Kainuun AVHV	6	6	4	3+1 tyhjä
Kainuun ESY	7	7	5	5

Mittarin käyttökokeilu tapahtui siten, että asiakas täytti mittarin kaksi kertaa, alku- sekä tarkistus- tai loppumittauksena. Molempien mittarien täyttämisen yhteydessä hän täytti myös tutkimuslomakkeen, alkumittauksessa lomakkeen 1, sekä tarkistus- tai loppumittauksessa lomakkeen 2 (liite 4).

Projektitutkijan mukaan mittareista Kykyviisari oli toimivin, Aikuisväestön hyvinvointimittari oli toiseksi toimivin ja ESY kolmanneksi toimivin. Kykyviisarimittaria kokeiltiin syksyllä 2018. Vastaajamäärässä tapahtui suuri kato toisella vastaamiskerralla. Vastaajien määrä kaikinensakin oli niin pieni, että mittarin vaikutuksista asiakkaiden prosessiin tai elämäntilanteeseen on vaikea todentaa. Vastaavanlaisia tuloksia on saatu myös muissa valtakunnallisissa sosiaalityön hankkeissa, joissa mittareita on kokeiltu.

Tutkimukseen osallistuneiden mittarikokeilijoiden keski-ikä oli 35 vuotta, joista vailla ammatillista, perusasteen jälkeistä koulutusta oli 30 %. Tutkittavien koettu työkyky oli heikko, 5/10. Tutkimukseen osallistuneista 79 % oli tutkimushetkellä työttömänä ja heidän keskimääräinen työttömyysaika oli ollut 3,5 vuotta. Tutkittavista 76 %:ia kertoi terveydentilaansa liittyvän yhden tai useamman pitkäaikaisen fyysisen tai psyykkisen sairauden, oireen tai vamman. Projektitutkija näkee terveydentilan ja työttömyyden keston välillä olevan hienoinen yhteys tässä aineistossa. Kainuussa enemmistö tutkimukseen osallistuneista oli naisia.

Kykyviisarikokeilun tuloksia Tämä kannattaa miettiä, laitetaanko teksti näin kattavasti, onko esim. taulukot tarpeellisia, tämän ei tarvitse olla tieteellistä tekstiä

Projektitutkija Okulovin (mt.) mukaan Kykyviisarikokeilun aikana kokeiluasiakkaiden elämäntyytyväisyys oli parantunut ja pitkäaikaisen sairaiden tai vamman kokemus oli pienentynyt. Tiedosta ei tutkija ole voinut päätellä, onko muutos mittarin käytön aikaan saamaa, mutta tutkijan mukaan voi olettaa, että kun mittaria on käytetty asiakkaan tilanteen arvioinnissa, sen avulla on saatu selville myös terveyden tilanne ja siihen on voitu etsiä palvelu, joka korjaa asiaa. Muutos tuskin on ollut pelkästään mittarin käytön seurausta ja väliin tulevia tekijöitä on voinut olla muitakin, mutta asiakkaan kokonaishyvinvointiin tämä näyttäisi vaikuttaneen.

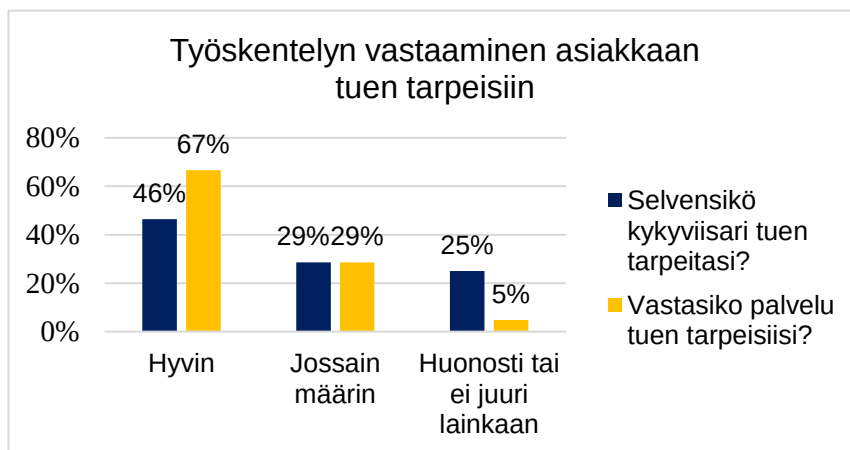
Tämä taas on saattanut joltain osin selittää sitä, että elämäänsä tyytyväisten osuus seurantamittauksessa on osoittautunut selvästi suuremmaksi kuin alkumittauksessa. Tyytyväisyys elämään muodostuu useammasta tekijästä. Terveys ja fyysinen toimintakyky ovat varmasti niitä, joiden avulla esimerkiksi sosiaalisia suhteita pystyy hoitamaan ja elämään kokonaisvaltaisempaa elämää.

Tarkastellessaan mittarin eri osa-alueilla tapahtuneita muutoksia, ne eivät ole tutkijan mukaan olleet suuria. Muutosta parempaan oli tapahtunut kolmella osa-alueella kuudesta eli osallisuus-, mieli- ja keho-osion kohdalla ja näissäkin muutos oli ollut vain prosenttiyksikön kymmenyksen luokkaa. Tutkijaa olisi kiinnostanut nähdä, millainen muutos olisi ollut, mikäli kaikki alkumittauksessa olleet asiakkaat olisivat olleet myös seurantamittauksessa mukana. Mukaan myös: Työntekijöiden näkemyksen mukaan tarkistusmittauksesta kadonneet asiakkaat olivat niitä, jotka olisivat olleet avun tarpeessa ja jotka olisivat olleet kiinnostava tutkimuskohde. Jos heidän kohdallaan olisi työskentelyä pystytty jatkamaan seurantaan asti, olisiko muutos ollut selvemmin nähtävissä kokeilujoukossa. Tämän hypoteesin tutkimiseen tarvittaisiin isompi asiakasjoukko.

Kokeiluun osallistuneiden asiakkaiden kokemukset

Tutkimusta varten keräsimme projektitutkijalle aineistoa mittarityöskentelystä lomakkeilla. Tutkimusaineisto sisälsi myös työntekijöiden haastatteluita. Ensimmäisellä ja toisella mittauskerralla lomakkeen kysymykset olivat hiukan erilaiset ja vastausten vertailuun on otettu vain ne kysymykset, joiden sisältämä asia oli sama. Näin alku- ja seurantamittauksen yhteydessä annettuja vastauksia pystytään vertaamaan toisiinsa.

Seuraavaan kuvioon tutkija on koonnut mittarikokeiluihin osallistuneiden lomakekyselyillä kerättyjä tietoja työskentelyn vastaamisesta heidän tuen tarpeisiin. Sininen pylväs kuvaa ensimmäisen mittauskerran vastausta ja keltainen toisen.



Kuvio 2. Vastasiko mittarityöskentely asiakkaan tuen tarpeita -kyselyn koosta.

Kuvio vahvistaa sen, että jos Kykyviisari oli selventänyt hyvin asiakkaan tuen tarpeita, vastasi järjestetty palvelu huomattavan hyvin asiakkaan tuen tarpeisiin. Sama todentui myös toisin päin eli jos mittari selvensi tuen tarpeita heikosti, ei järjestetty palvelu juurikaan vastannut asiakkaan tarvetta. Mittarityöskentelyn aikana oli asiakkaiden kokemuksissa tapahtunut siirtymää parempaan suuntaan. Tutkija näkee, että Kykyviisari toimi suhteellisen hyvin näillä ISO SOS -hankkeessa mittaria kokeilleilla asiakkailla.

Lomakekyselyissä asiakkaat nostivat mittarikokemuksena esiin seuraavaa:

- Asiakas saa äänensä kuuluviin mittarin kautta (Kykyviisari)
- Mittari toi esille sellaisia asioita, joita muuten ei olisi löydetty
- Mittari voi parantaa asiakkaan ja työntekijän välistä yhteistyötä/työskentelyä
- Mittari voi auttaa PTA:n laatimisessa, jos mittarin käyttö ei ole liian vaativaa
- Soveltuva mittari voi auttaa hahmottamaan asiakkaan elämäntilannetta

Projektitutkija Okulovin mukaan Kykyviisarimittarikokeilusta voidaan sanoa, että se toimii suhteellisen hyvin niillä asiakkailla, joille se on tarkoitettu ja se auttoi selventämään asiakkaan tuen tarpeita. Toimintakyvyn eri

osa-alueilla ei kokeilun aikana tapahtunut merkittävää muutosta. Mittari koettiin työlääksi, mutta auttaa tuomaan esille asiakkaan tuen tarpeita. Se myös paransi asiakkaan ja työntekijän välistä työskentelyä. Epävarmuus mittarin käytössä ja samaan aikaan työntekijöiden vaihtuvuus näyttäisivät olleen osasy siihen, että asiakkaita katosi mittauskertojen välillä. Se taas vaikutti mittauksen tulokseen hankkeen tasolla.

Tarkistusmittauksessa oli tapahtunut siirtymää epävarmempaan suuntaan, vaikka niiden asiakkaiden osuus, joilla mittari auttoi muutoksen osoittamisessa huomasti tai ei lainkaan oli pysynyt samana. Tämä asetelma pohdituttaa projektitutkijaa, sillä olisi voinut olettaa, että jos alkumittauksessa mittarin avulla löydettiin muutostekijöitä hyvin, miksi sitten toisessa mittauksessa mittari ei enää toiminutkaan samansuuntaisesti. Projektitutkija Okulov pohtii, voisiko olla niin, että mittauksen lyhyt aikaväli ei ollut saanut muutosta tarpeeksi hyvin näkyviin, jolloin asiakas tai työntekijä ei tunnistanut sitä. Oletamus voi olla myös se, että tarkistusmittauksessa oli sellaisia asiakkaita, joilla ei kovin suurta muutosta edes ollut tapahtunut.

Edellä kuvatut asiakaskokemukset Kykyviisarista perustuivat siis varsin pieneen aineistoon. Se, ettei asiakaslomakkeita saatu Kykyviisarikokeiluun osallistuneilta asiakailta (86 henkilöä) enempää, voi johtua monesta tekijästä. Työntekijöiden olisi pitänyt tarjota lomaketta asiakkaalle täytettäväksi, mutta näin ei useinkaan tapahtunut. Syynä voi olla yksinkertaisesti unohdus.

Myös se, että lomakkeiden ohjeistus tuli ISO SOS – hankeorganisaatiosta ensin alueen hanketyöntekijälle ja siitä edelleen hänen omaan organisaatioonsa saattoi vaikuttaa niin, että ohjeistus joko muuttui tai jäi kokonaan antamatta. Tällöin työntekijä ei ymmärtänyt, mihin ja miksi tietoa lomakkeella kerättiin eikä hän motivoitunut lomaketta asiakkaalle antamaan. Tämä on vain arvailua eikä asia tullut työntekijöiden haastattelussa esille mitenkään. Lomakkeiden katoaminen on kuitenkin varsin tavallista ja ellei työntekijä varmista, että asiakas täyttää pyydetyn lomakkeen, se usein jää tekemättä (vrt. Kuusisto, Ekqvist 2016, 658).

Palautetta ja kokemuksia mittarikokeiluista

Työntekijäpalautteissa 62 % vastaajista oli sitä mieltä, että mittaaminen sopii sosiaalityöhön hyvin tai erittäin hyvin ja 66 % haluaa käyttää tai aikoo kokeilla mittaria jatkossa. Kaiken kaikkiaan kyselyyn vastanneiden työntekijöiden vastauksien perusteella näyttää siltä, että mittarien käyttö osana asiakastyöskentelyä edisti työskentelyn prosessimaisuutta, asiakasosallisuutta ja vuorovaikutuksen dialogisuutta, vaikka mittarityöskentelyn edistämiseksi onkin vielä haasteita ylitettävänä.

Työntekijät toivat esille mittarin käytön tukevan työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen muodostumista sekä työskentelyn tavoitteellisuutta. Mittarin teemojen tarkastelu yhdessä oli edistänyt tutustumista ja tukenut työskentelyn vuorovaikutuksellisuutta. Mittarin oli auttanut myös hahmottamaan asiakkaan elämäntilannetta ja siihen kietoutuvia haasteita, mutta myös positiiviset asiat ja voimavarat olivat tulleet konkreettisemmin näkyviksi. Tämä tieto oli ollut hyödyksi myös palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman tekemisessä. Seurantamittauksen avulla muutos asiakkaan elämäntilanteessa oli tullut näkyväksi. Myös tiedon esittäminen visuaalisesti (esim. AVHV-mittari) oli koettu hyödyllisenä. Työntekijät näkivät myös, että mittaamisen avulla voidaan ottaa askel kohti sosiaalityön ja -palvelujen vaikuttavuuden todentamista.

3.1.2 Ryhmäkokeilut

Sosiaalityö mielletään pitkälti yksilökohtaisena työnä, missä asiakkaan ja työntekijän välinen työskentely pyrkii tukemaan asiakkaan elämäntilanteen muutosta arempaan. ISO SOS -hankkeessa toteutettiin eri osahankkeissa kussakin omanlaisia ryhmäkokeiluja, jotka tukevat yksilötyötä. Ryhmämuotoisia sosiaalityön toimintakokeiluja aikuissosiaalityössä on tehty monissa hankkeissa (esim. Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö 2011, 93; Lipponen 2015) ja varsinkin päihdetyön työmuotona ryhmiä on käytetty (Palojärvi 2009; Tiensuu 2014, 176 - 252). Viime aikoina luonto- ja eläinavusteinen ryhmien käyttö lastensuojelussa ja nuorisotyössä, mutta myös mielenterveyskuntoutujien parissa on yleistynyt (Mouhi 2017, 65 - 66). Ryhmämuotoisen toiminnan perustavoite on yleensä sosiaalisten taitojen vahvistaminen ja oppiminen.

Ryhmämuotoisessa sosiaalityössä hyödynnetään sosiaalityön perusorientaation ohella sosiaalipsykologian, sosiologian mutta myös sosiaalipedagogiikan teoriapohjaa ja lähestymistapoja (Lipponen 2015, 5; Ranne ym. 2005). Ryhmämuotoiseen työskentelyyn sisältyy useimmiten ajatus ryhmään osallistuvien valtaistamisesta ja osallistamisesta, mikä vahvistaa heidän sosiaalisia taitojaan (Lipponen 2015, 65; Nivala & Rynnänen 2013, 30).

Osallistaminen vaatii osallistumista ja siihen tarvitaan kykyä olla mukana ja osallistua. Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoitus on edistää yksilön osallistumisen edellytyksiä. Sosiaalinen kuntoutus määritellään sosiaalityön työmenetelmäksi sosiaalihuoltolain (SHL 30.12.2014/1301) 17 §:ssä, jossa sanotaan että ”Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi”. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin ovat yksi työskentelytapa.

Ryhmäkokeiluihin liittyi myös projektitutkimus, joka pohjautui aineistotriangulaatioon. Lähes kaikki Kainuun ryhmäläiset olivat aikuissosiaalityön asiakasprosessissa, joka sisälsi mittarityöskentelyn lomakkeineen, sekä ryhmän alussa ja lopussa toteutetun Elämänhallinta ja osallisuus -kyselyn kyselyn (liite 7). Lisäksi aineistoa kerättiin ohjaajien ja osallistujien haastatteluilla ja havainnoimalla. Kainuussa toteutettiin neljä tukipalveluryhmää, kolme hahmoterapiaryhmää ja Leidit Laiturilla kuntoutuskokonaisuus.

Tukipalvelukokeiluna hahmoterapia

Kainuussa hyvinvoinnin haasteet liittyvät yksinäisyyteen, kouluttamattomuuteen, mielenterveys- ja päihdeongelmiin, jotka ovat myös ylisukupolvisia ja täten syvällä opituissa ja hyväksytyissä elämänsenteissa. Tämän kierteen katkaisemiseksi halusimme kokeilla tukipalveluna identiteettiä kohottavaa hahmoterapiaa. Oman elämän hallinnan kysymykset kiinnittyvät myös empowerment-teorian voimaantumisen ja valtautumisen näkökulmiin. Vahvistavaa työtettä korostetaan myös STM:n Sosiaalityö hyvinvointityön työvälineenä 2015 -selvityksessä (Karjalainen & Sarvimäki 2005, 28–34, 37–38.), joten hahmoterapian kokemukset voisivat olla tässä hyödyksi.

Hahmoterapiakokeilun toimijoita olivat ryhmän ohjaaja, hahmoterapeutti Heikki Törmi sekä ryhmäläiset. Ohjaajan ryhmänohjaustaidoista ja hahmoterapian kokemuksesta oli olemassa positiivista näyttöä. Ryhmään rekrytoitiin osallistujat aikuissosiaalityön asiakkaista, joilla oli halu tarkastella omaa elämää ja päihdeongelma ei ollut akuutti ongelma. Osallistujilla oli aikuissosiaalityössä omatyöntekijä ja tukipalveluna hahmoterapia oli osa sosiaalisen kuntoutuksen asiakasprosessia, johon liittyi myös mittarityöskentely ja tutkimuksellisuus. Tavoitteena oli saada tietoa ryhmän vaikuttavuudesta. Ryhmien taustatiedot (liite 5) on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 3. Hahmoterapiaryhmien taustatiedot

Ryhmät	Tapaamiskerrat	Osallistujat	Siviilisääty	Työmarkkina-asema	Ensisijainen ryhmään osallistumisen syy
1.ryhmä	4 x/1 x/vk (3x45min/kerta)	3 naista	kaikki yksin asuvia	2 pitkäaik. työtöntä 1 työtön 7 kk	1 terveydentila, 2 muutokset elämäntilanteessa
2.ryhmä	11 x/2 x/vk (2-3 x45 min /kerta)	5 naista 1 mies	kaikki yksin asuvia	3 pitkäaik.työt. 1 koulutuksessa 2 eläkkeellä	1 arkielämä ja vapaa-aika 4 sosiaaliset suhteet 1 päihteiden käyttö
3.ryhmä	5 x/1 x/vk (3x45min/ kerta)	6 naista	2 yksinas. 4 puolison kanssa	4 pitkäaik. työtöntä 2 eläkkeellä	3 sos.suhteet 1 arkielämä ja vapaa-aika 1 päihteiden käyttö 1 muu syy; vahvistuminen

Ryhmien interventiot rakennettiin osallistujien (liite 6) tarpeita vastaaviksi. Tavoitteena oli löytää keskeisiä tekijöitä, jotka ohjaavat ryhmän toimintaa ja haastavat ryhmänohjaajaa pääsemään toimivan ryhmädynamiikan äärelle. Ryhmiä oli kolme ja ne kokoontuivat kukin osallistujien asuinpaikkakunnilla huhti-, toukokuun aikana kukin yhteensä 12 – 14 ryhmätuntia, 1 – 2 kertaa viikossa, 2 - 3 ryhmätuntia kerrallaan. Naisten vahvempaa osallisuutta (n=15; naisia 14, miehiä 1) selittää se, että naisia on helpompi saada ryhmiin, he ovat kiinnostuneempia hoitamaan itseään. Toisaalta se, että Kainuussa oli samanaikaisesti käynnissä Miina Silanpää säätiön hallinnoimia miehille kohdistettuja Löydetyt miehet -ryhmätoimintaa.

Osallistujaprofiilissa nousi vahvasti esille yksinasuminen ja työmarkkina-aseman heikkous, jotka Raivion & Karjalaisen (2013, 17) mukaan ovat yhteydessä ulkopuolisuuden tunteeseen. Mielenkiintoista on se, että vaikka etenkin kolmosryhmän osallistujilla oli päihdetausta, sitä eivät osallistujat nimenneet ensisijaiseksi osallistumisen syykseen. Ensisijainen ryhmään osallistumisen syy 46 %:lla liittyi sosiaalisiin suhteisiin, 14

%:lla muutokseen elämäntilanteessaan, 14 %:lla arkielämään ja vapaa-aikaan, 13 %:lla terveydentilaan ja 13 %:lla vahvistumiseen. Osallistujien ryhmään osallistumisen ensisijaisen syyn valinta kertoo heidän tiedostavan hyvinvointiinsa vaikuttavista syistä ja seurauksista, mutta tarvitsevänsä ulkopuolisen tukea löytääkseen ratkaisun vahvistumiseen.

Hahmoterapiatyöskentelyssä on oltu hyvinvoinnin peruskysymysten ja arvojen äärellä, tutustuttu omiin tunteisiin ja pohdittu niiden vaikutusta elämään. Tavoitteena on ollut saada keinoja tunnistaa, ymmärtää ja löytää toimintatapoja oman elämän haasteiden kuten työttömyyden tai sosiaalisten suhteiden ratkomiseen. Erilaiset haastavat tunteet kuten suuttumus, suru, häpeä, pelko, epäluottamus, hämmennys tai yksinäisyys voivat mutkistaa ja kuormittaa arkea. (Lyhyesti hahmoterapiasta.)

Ryhmien tulokset osoittavat hahmoterapialla saadun jo näinkin lyhyellä kokeilujaksolla positiivisia muutoksia osallistujien elämänhallintaan ja osallistumiseen liittyen. Ryhmätulosten vaikutusmekanismit liittyvät ohjaajan ammattitaitoon hallita ryhmädynamiikka ja aiheen sisältö, mistä kertoi osallistujien palautteet. He kertoivat elämänhallinnan työkalujen lisääntymisestä näin:

”Solmukohdat ovat yllättävästi avautuneet.”

”Ryhmässä opin käsittelemään & erittelemään laajemmin tunteinani.”

Palautteissa osallistujat kertoivat osallisuuden vahvistumisesta näin:

”Aina ryhmän jälkeen on ollut hyvä ja helpottunut olo, kun on saanut puhua.”

Ryhmän vaikutusmekanismit liittyvät myös vertaistukeen ja hyvään ryhmähenkeen, josta oli maininta useammassa ryhmäpalautteessa:

”Tunnen ihmisyyttä, ryhmän ilmapiiri todella mukava”.

Ainoastaan edessä olevista asioista selviytymisessä osallistujat kokivat heikentymistä ja yksinäisyyden tunteen hieman lisääntyneen. Tätä selittää ryhmän loppumiseen liittyvä ahdistus, joka tuli esille palautteista:

”Ryhmään meno on ollut joku syy lähteä ulos kodistani.”

”Tällaisessa toiminnassa on mahdollisuus saada ystäviä.”

Useammassa palautteessa toivottiin ryhmälle jatkoa, jolla on myös yhteys ryhmän loppumisen ahdistukseen. On merkityksellistä, että osallistujilla on olemassa aikuissosiaalityössä nimetty oma työntekijä, jossa tulee huomioida ja on mahdollista jatkaa ahdistavan olon käsittelyä.

Tukipalvelukokeiluna Leidit Laiturilla kuntoutus

Kainuun soten päihdekuntoutuksesta saadut kokemukset kertoivat tarpeesta kehittää uusia paikallisia kuntoutusmuotoja. Nyt kokeilun toteuttamiselle avautui oikea hetki. Ensinnäkin Kainuussa oli toteutettu vastaavanlaista kuntoutusta Kämpäkuntoutuksen nimellä ja sen tulokset kertoivat toiminnan vaikuttavuudesta. Kämpäkuntoutuksen ideoijina toimineet sosiaalityöntekijät olivat eläköitymässä, joten nyt oli viimeinen tilaisuus saada valmennusta vahvan ammattitaidon hallitsevilta ammattilaisilta (Tuikka 2019). Toiseksi haluttiin vahvistaa monitoimijaisuutta ja kokeilla kuntoutuskokonaisuutta, johon ilmaantui nyt varteenotettavia yhteistyökumppaneita. Kolmas syy oli halu järjestää naisille kohdistettu kuntoutus. Neljänneksi kokeilulla ennakoitiin päihdehuoltolain tulevaan muutokseen vastaamista. Sen mukaan päihdehuollon kuntoutuksellinen osuus tulisi aikuissosiaalityön vastuulle.

Leidit Laiturilla 2019 –kuntoutuskokonaisuuden tavoitteena oli tuottaa sosiaalisesti kuntouttavaa pienryhmätoimintaa monen toimijan yhteistyönä. Ryhmäläiset tulivat päihdetoimintaan liittyvän Tietoisesti kohti parempaa -hankkeen kautta. Kuntoutuskokonaisuus sisälsi neljän vuorokauden pituisen leirin ja kolme päivän mittaista jatkotapaamista. Ryhmässä oli viisi naista ja vetäjinä toimivat Myllyhoitoyhdistyksen hallinnoiman Tietoisesti kohti parempaa hankkeen projektikoordinaattori Piia Sumupuu, lähihoitajaopiskelija Sari Hämäläinen-Kempainen, sekä ISO SOS Kainuun osahankkeen kehittäjäsosiaalityöntekijä Anne Tuikka.

Kaikki ryhmäläiset olivat motivoituneita pääsemään eroon päihteistä ja odottivat saavansa leiriltä eväitä niihin hetkiin, jolloin päihteettömyys vaatii työkaluja. Elämänilo ja toiminnallinen vahvistuminen olivat myös tavoitteita, joita leiriltä haettiin. Piia Sumupuun (2019) Toipumisen tueksi -työkirja toimi ryhmätyöskentelyn tukena. Sisällössä ja sen toteuttamisessa hyödynnettiin kainuulainen ammattitaito ja luontovoimavarat, ainoastaan asiantuntijavierailijat olivat Kainuun ulkopuolelta. Toiminnan tulokset ja kustannustehokkuus puhuvat toiminnan puolesta.

Kuntoutuskokonaisuus sisälsi tunne- ja tietoisuustaitojen vahvistamista, taideterapiaa, ryhmäkeskusteluja, monipuolista ravintoa ja saunailtoja esteettisesti ihanteellisessa ja luonnonläheisessä leiriympäristössä. Esi-merkiksi tunnetaitojen käsittelyn välineenä käytetyn ”Vireysikkunan” ja suljetun facebook-ryhmän ryhmäläiset olivat kokeneet arvokkaaksi työvälineeksi vaikeista tilanteista ylitse pääsemiseen. Kuntoutuksen toteuttaminen paikallisesti ja ryhmän nais erityisyys olivat tekijöitä, jotka helpottivat ja innostivat kuntoutukseen osallistumista. Nais erityisyys vertaistuellisesti liittyy muun muassa seksuaalisuuden ja äitiyden kysymyksiin.

Osallistujilta kerättiin palaute ja sen jatkokäyttöön pyydettiin heiltä kirjallinen lupa. Palautteissa nousi esille kokemus elämänhallinnan vahvistumisesta, voimaantumisen ja innostuneisuudesta huolehtia itsestä ja tunteiden käsittelystä. Ilahduttavaa oli kuulla myös se, että oli saatu rohkeutta muuttaa asioita, tehdä päätöksiä ja tervettä itsekkyyttä oman toipumisen edistämiseksi.

Palautteissa tärkeiksi koetut asiat liittyivät tunnetaitojen opetteluun, kehollisiin menetelmiin, yhdessä koettuun ja vertaistukeen. Pohdiskelu oli lisääntynyt ja oli lähdetty miettimään, mitä kaikkea voisi tehdä oman jaksamisensa edistämiseksi. Pohdiskelu oli myös selventänyt sitä, keitä ovat omat tuki-ihmiset ja -ryhmät. Osallisuus oli lisääntynyt ja ryhmässä tekeminen oli todettu olevan hauskeempaa kuin saman asian kanssa yksin kotona tuhertelu.

Kuntoutuksen vahvimmat vaikuttavuudet liittyivät kuntoutuksen aikaisiin elämänmuutosratkaisuihin. Yksi ryhmäläinen teki ryhmässä päätöksen alan vaihdoksesta ja lähti uudelleen kouluttautumaan, toinen merkittävä ryhmän aikana tehty ratkaisu liittyi parisuhteen ratkaisuihin.

Kuntoutuksellisen leirin palaute

Ryhmätoimintaan (keskiarvo 5) liittyen kaikki ryhmäläiset kertoivat tulleen kuulluksi, ymmärretyksi, tunsivat että heitä kunnioitettiin ja että he olivat osallisia ryhmässä. Keskustelunaiheet (ka 4,5) olivat ryhmäläisten mielestä työskentelyissämme lähes niitä aiheita, jota he toivoivat ja odottivat. Ryhmänvetäjien työtavat sopivat kaikille täydellisesti (ka 5). Yleisesti ottaen kaikkien mielestä ryhmä oli hyvä, eikä sen innosta puuttunut mitään (ka 5). Ryhmäläiset arvioivat suhteellisen hyväksi (ka 4) henkilökohtaisen vointinsa leirin aikana ja lopussa, vointinsa läheisiä ihmissuhteita ajatellen, vointinsa sosiaalista elämää ajatellen ja yleisen tunteen hyvinvoinnistaan.

Ryhmäpalaute liittyi eri aiheisiin. Tässä poimintoja palautteista liittyen:

Ohjaajiin:

”Hyvin innostavat, asiantuntevat, empaattiset ohjaajat.”

”Aivan mahtavia kaikki! Oikeat ihmiset, oikeassa paikassa!!!”

Ryhmään:

”Syntyi avoin keskusteluyhteys, luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri”

”Yhteenkuuluvuus, hyväksyntä.”

”Huippua ja teki hyvää syödä säännöllisesti ja oikeaa ruokaa.”

Leirin yleiseen tunnelmaan:

” Koko leiri kaikkiaan positiivinen ja arkeen tukea antava.”

”Avoin, utelias, uusia asioita, erilaisia vertaiskokemuksia, asioiden jakamista, hyvä keskusteluyhteys, kuunteleminen tärkeitä.”

"Koin saavani ja uskaltavani olla oma itseni."

Kuntoutuksen jatkotoiveiin:

"Samankaltaista lisää ja jatkoa tälle."

"Mahtavaa olisi, jos tällaista saisi kokea säännöllisesti."

Haluun nostaa esille:

"Yhteenkuuluvuuden tunne. Ryhmätouhut olivat antoisia, varsinkin maalausterapia yhdessä, kun samalla voi vapaasti keskustella"

"Olen todella kiitollinen ja onnellinen, että sain olla mukana ja löysin tämän!!!"

"Tämä oli juuri sitä, mitä olin kaivannut ja toivon jatkossakin tällaista naisten ryhmää, tunnettyöskentelyä ym., ym."

Palautteiden ja ryhmän vetäjien havaintojen mukaan ryhmäkokonaisuus oli toimiva ja hyödyllinen, jonka vuoksi toimintaa tulisi kehittää jatkossa samansuuntaisesti aina huomioiden ryhmän tarpeet. Ryhmätoiminnan yhteisöllisyyden voidaan nähdä toteutuneen yhteisesti jaetun kokemuksen kautta ja sillä on ollut osallistujien vahvistumista tukeva vaikutus palautteiden perusteella.

Elämänhallinnan ja osallisuuden vahvistuminen ryhmätoiminnoissa

Kaikkien osahankkeiden ryhmäkokeiluista Kainuun hahmoterapiaryhmissä voitiin nähdä elämänhallinnan ja osallisuuden kokemusten muutosta parempaan vahvimmin, kun vertailtiin keskenään hahmoterapian ja muiden ryhmien. Hahmoterapian vaikuttavuuden voi selittää osaltaan se, että mittauksen aikajänne oli varsin lyhyt ja tuloksen vahvistaminen edellyttäisi kolmatta mittausta jonkin ajan kuluttua ryhmien päättymisestä.

ISO SOS -hankkeen ryhmäkokeiluissa oli kyse toiminnan kautta syntyvästä yhteisöllisyydestä. Toiminta tuo ihmiset yhteen ja saa aikaan vuorovaikutusta, jolloin syntyy yhteisiä kokemuksia. Yhdessä koettu yhteisyyden tunne antaa tukea. Yhteinen kokemus kasvattaa luottamusta ja se puolestaan edistää vuorovaikutusta. (Okulov 2008, 135.) Yhteisöllisen ryhmätoiminnan sisältö tulee rakentaa vastaamaan ryhmäläisten tarpeita ja tarjota mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, joka toimii samalla toimintaan osallistumisen motivoijana. Tarpeisiin vastaavan yhteisötoiminnan avulla saadaan aikaan vaikuttavuutta.

3.1.3 Viestintä ja tiedotus

Sosiaalityössä on tavoitteena tuoda tietyillä teemoilla esiin yhteiskunnassa ilmeneviä epäkohtia. Viestintä on osa sosiaalityötä ja sillä on yhteys rakenteelliseen sosiaalityöhön. Viestinnän tarkoitus on tuoda hallinnosta ja viranomaisnäkökulmasta tehty havainnot ja ratkaisut niin sanotusti kansan kielelle. Kuntalaisia kiinnostavat ja heitä koskevat asiat tulee tehdä heille ymmärrettäviksi lehtijulkaisuina tai esimerkiksi blogikirjoituksina.

ISO SOS -hankkeen aikana Kainuusta tuotettiin useampi asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa tuotettu blogikirjoitus, jotka on julkaistu ISON sivuilla. Myös paikallislehdistä Kuhmolaisesta, Sotkamo-lehdessä ja Kainuun Sanomissa on julkaistu hankkeen julkaisuja:

- 31.8.2018 Kysytään siltä, joka tietää
- 7.9.2018 Tavoitteena sosiaalisesti kestävä Kainuu
- 12.10.2018 pääkirjoituksena julkaistiin samanaikaisesti kuntalaisille torilla tehty gallup-kysely ja kunnanvaltuuston ryhmäpuheenjohtajien haastattelu.

On tärkeää, että aikuissosiaalityö näkyy ja kuuluu. Se myös madaltaa kynnystä hakea apua. Aikuissosiaalityö on tehnyt itseään tunnetuksi jalkautumalla kertomaan palveluistaan yhteistyökumppaneille ja järjestöille, sekä sosiaalisen median avulla. Kainuun sotessa on ISO SOS -hankkeella avattu aikuissosiaalipalveluille omat facebookisivut: <https://www.facebook.com/Aikuissosiaalipalvelut-Kainuussa-350905085647755/>. Tällä hetkellä sivuilla on 330 tykkääjää. Sähköisenä tukipalveluna on myös perustettu somesossu-chat -palvelua, joka toimii facebookin kautta. Sähköisten palveluiden kautta on jaettu paitsi tietoa asiakkaille eri palveluista, myös kerrottu siitä mitä on tehty. Somessa on jaettu valokuvia tapahtumista ja myös asiakkaiden ottamia kuvia. Aikuissosiaalityön kokeiluista on saatu kiinnostumaan myös YLEN paikallistoimitus. Tästä kaikesta on tullut myönteistä ja kannustavaa palautetta.

Sähköisiä viestintäpalveluja varten olemme perustaneet työryhmän. Ryhmässä on jäseniä kaikista Kainuun seutukunnista, jotta alueen tiedotettavat asiat tulevat nostettua mahdollisimman tehokkaasti esiin facebookiin. Nyt myös Kajaanin perusterveydenhuollon digitaalisella mainostaululla pyörii aikuissosiaalityön mainos.

Palautetta ja kokemuksia asiakasprosessista

Työntekijäpalautteen mukaan valtaosa vastaajista (n=29) arvioi käsityksensä asiakasprosessista vahvistuneen hankkeen aikana ainakin jonkin verran (69 %), viidenneksen (21 %) mukaan paljon tai erittäin paljon. Ainoastaan kolme työntekijää oli sitä mieltä, että prosessimaisen työskentelyn ymmärrys vahvistui vain vähän tai ei lainkaan.

Työntekijäpalaute asiakasprosessista kertoo asiakasosallisuuden ymmärryksen vahvistumisesta:

"Asiakkaan oma arvio omasta elämästään työntekijän kanssa yhdessä laadittuna vahvistaa yhteistoimintaa myös jatkossa. Asiakas on oman elämänsä asiantuntija ja hän tuottaa aktiivisesti tietoa yhdessä työskentelyn perustaksi. Voimavaralettiäinen ja kannustava sekä toimijuutta herättelevä osiopalaute aktivoi asiakasta."

3.2 Jalkautuva sosiaalityö ja verkostoituminen

Jalkautuminen ja verkostoituminen oli ISO SOS -hankkeen yksi hankkeen kehittämistehtävä. Kehittämiskohteina olivat sosiaalityön kohtaamispaikat ja yhdyskuntatyö, kumppanuustapaamiset ja kotikäynnit sekä verkostot kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön tueksi. Jalkautumisen merkitys ja vaatimus ovat kasvaneet toimeentulotuen Kela-siirron myötä. Sosiaalityötä on vaadittu uudistumaan ja tulemaan ulos toimistoista. Sitä on moitittu jäykäksi ja huonosti saavutettavaksi, hallinnolliseksi toiminnaksi. samaan aikaan sosiaalityön asiakkaat toivovat vaivattomasti lähestyttäviä palveluja ja välittämistä. (Karjalainen 2016.).

Toinen jalkautumiseen kohdistuva vaatimus on sosiaalityön vaikuttavuuden osoittaminen ja sitä kautta rakenteellisen sosiaalityön paikan nostaminen paremmin näkyville. Rakenteellisen sosiaalityön velvoite perustuu sosiaalityössä noudatettavaan sosiaalihuoltolakiin (30.12.2014/1301, 7§). Yksilön avun tarpeen taustalla on yleensä jokin rakenteellisen tason sosiaalinen ongelma (Pohjola 2014, 25-26), minkä konkreettiset vaikutukset tuntuvat yksilön elämässä. Siksi sosiaalityössä yksilötasolta kertyvää tietoa pitää osata tulkita rakenteellisella tasolla. Tässä tiedon muodostuksessa ja tulkinnassa jalkautuminen ihmisten arkielämän ympäristöihin antaa arvokasta tietoa, joka ei muuten ehkä tulisi ilmi.

Jalkautumisella kontekstilla tarkoitettiin:

- Sosiaalityön tekemistä muussa ympäristössä kuin toimistossa.
- Menemistä sinne, missä asiakkaat ovat; asiakkaiden omiin ympäristöihin, eri tahojen verkostoihin ja yhteisöihin, yleisötapahtumiin missä ihmiset liikkuvat.
- Menemistä yhdessä asiakkaan kanssa palveluihin (sosiaalityöntekijä tukee asiakasta).
- Läsnäoloa ja näkymistä yhteiskunnan eri areenoilla; tehdään sosiaalityötä tunnetuksi.
- Kotikäyntejä asiakkaan luokse, jos se on asiakkaan palvelun järjestämisen kannalta välttämätöntä.

Jalkautuvan työn kokeiluilla oli tavoitteena kehittää sosiaalityötä byrokraattis-hallinnollisesta työstä jalkautuvaan suuntaan ja luoda uudenlaisia tapoja tehdä sosiaalityötä. Työpaketissa kokeiltiin perinteisestä sosiaalityöstä poikkeavia tapoja tehdä asiakas- tai asiakasryhmäkohtaista sosiaalityötä jalkautumalla erilaisiin ympäristöihin.

Jalkautumisesta kerättiin tutkimusaineistoksi kolmevaiheisella lomakekyselyllä. 1. vaiheen lomakekysely toteutettiin syksyllä 2018, jolloin kysyttiin jalkautumisen luonnetta eli sitä, oliko kyse asiakkaan kanssa jalkautumisesta palveluun, kotikäynti vai jalkautuminen yhteistyökumppanin luokse. Lisäksi kysyttiin sitä, montako ihmistä oli paikalla ja monenko kanssa keskusteltiin, keskustelun aihe ja millainen tunne jalkautumisesta jäi. 2. vaiheen lomakekysely sisälsi asiakkaiden ja jalkautumiskohteen näkökulmia aikuissosiaalityön jalkautumisesta. 3. vaiheen lomakekyselyllä haettiin asiakkaiden ja jalkautumispaikkojen näkemyksiä jalkautumisista

jatkossa. Jalkautumisen kokemuksia kävi projektitutkija läpi myös henkilökunnan puolistrukturoiduissa ryhmähaastatteluissa, joita tehtiin sekä syksyllä 2018 että keväällä 2019.

Jalkautumisen laajenemisella kokeiltiin myös erilaisia tapoja kohdata asiakas ja kokeilla erilaisia sosiaalityön keinoja kuten tavoitteelliset ja asumista tukevat kotikäynnit tai kumppanuustapaamiset. Tavoitteena oli löytää heikoimmassa asemassa olevat, usein muiden hyljeksimät asiakkaat. Syntyneet uudet sosiaalityön mallit ja systemaattisesti koordinoitunut verkostot, edistävät ihmisten sosiaalista hyvinvointia ja toimintakykyä. Jalkautuvan työn avulla tavoitettiin myös sellaisia asiakkaita, jotka muuten olisivat voineet jäädä palvelujen ulkopuolelle.

Seuraavassa taulukossa näkyy jalkautumisten kokonaismäärä sekä jalkautumiset eri alueilla.

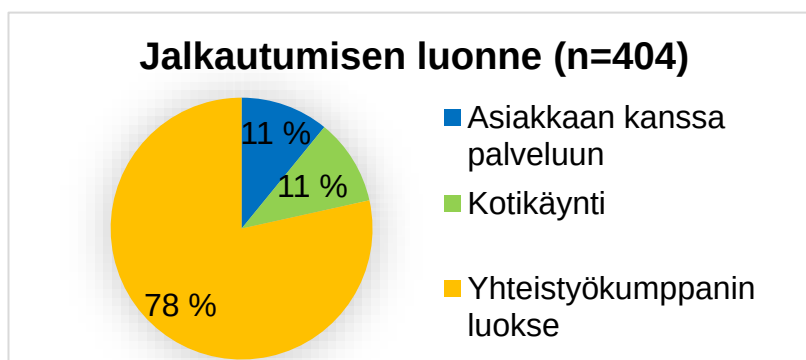
Taulukko 4. Jalkautumiskertojen lukumäärä ja näillä kerroilla tehtyjen kontaktien määrä.

Osatoteuttaja	Jalkautumiskertojen lkm	Kontaktoidut henkilöt
Essote	95	392
Kainuun sote	129	467
Pieksämäki	49	178
Sosteri	131	349
yhteensä	404	1386

Kainuussa raportoitiin jalkautumiskertoja yhteensä 129 kertaa ja tavoitettiin 467 henkilöä. Kontaktoituihin on laskettu mukaan vain ne henkilöt, joiden kanssa on keskusteltu. Jalkautumispaikoilla läsnä olleita on paljon enemmän kuin taulukko kertoo. Kainuussa jalkautuminen on ollut kattavaa koko maakunnan alueella, missä välimatkat ovat pitkät ja harvaan asuttuja alueita on erityisesti itärajan pinnassa.

3.2.1 Jalkautumisen luonne ja sosiaalityön näkyminen

Jalkautumisen tarkoitus on ollut myös tehdä aikuissosiaalityötä tunnetuksi tavallisille kuntalaisille, jotka eivät asioi sosiaalitoimessa. Tätä tarkoitus on palvellut Kainuun soten jalkautuminen Kajaanin markkinakadulle kesällä sekä aikuissosiaalityön mukana olo syksyllä asunnottomien yössä Kainuussa. Näistä on poikkeuksetta ollut myös tiedotusvälineissä pieniä uutisia. Jalkautumisen yhteydessä kirjattiin ylös, minne oli jalkauduttu: asiakkaan kanssa palveluun, asiakkaan kotiin vai yhteistyökumppanin luokse. Kuviosta 3. näkyy, miten jalkautumisen luonne jakautui.

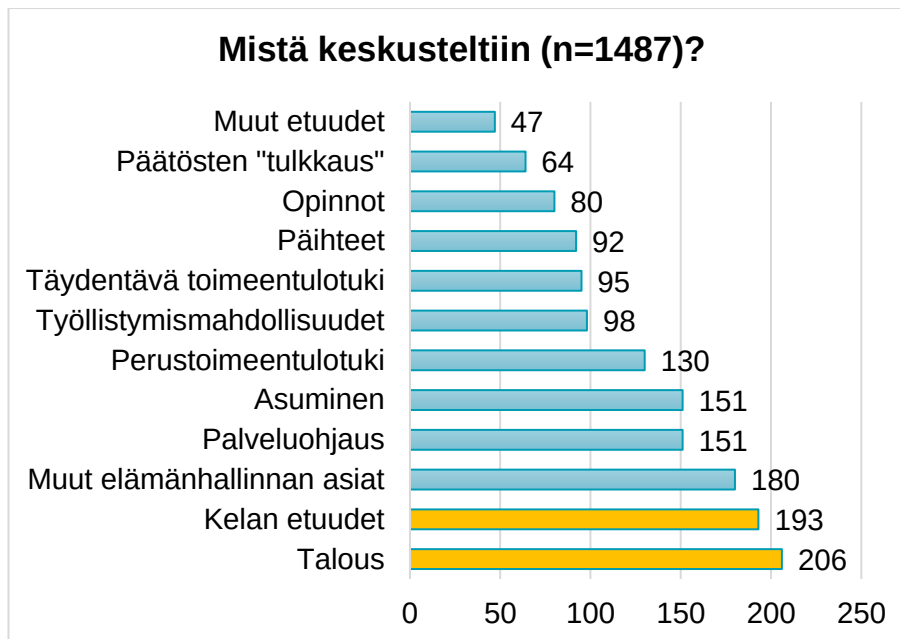


Kuvio 3. Minne jalkauduttu eli jalkautumisen luonne

Eniten on jalkauduttu yhteistyökumppaneiden luokse, mikä kertoo verkostoista ja niiden laajuudesta. Verkostot ovat erilaiset eri alueilla ja niitä tarkastellaan tuonnempana. Kotikäyntien määrä on aineistossa pieni, koska kotikäyntien raportointi aloitettiin vasta vuoden 2019 puolella.

Jalkautumisesta raportoitiin myös, mistä asioista oli tilanteessa keskusteltu. Asioiden luokittelu perustuu Sosiaalihuoltolain 11 §:ssä mainittuihin tuen tarpeisiin. Näitä tuen tarpeita ryhmiteltiin ja selkeytettiin arki-

työssä ymmärrettävämpään muotoon. Luokittelussa päädyttiin 12:een eri asiaryhmään. Alla olevasta kuvios-
ta 5. nähdään jalkautumiskerroilla käsiteltyjen asioiden yleisyys.



Kuvio 4. Jalkautumiskerroilla käsitellyt asiat kertojen lukumäärinä.

Samalla jalkautumiskerralla on voitu käsitellä useampaa asiaa ja siksi kuviossa on keskustelun aiheita enemmän kuin jalkautumiskertoja. Tavallista on ollut, että talous oli se asia, jolla aloitettiin ja sen takaa löytyi muita tuen tarpeita kuten päihteiden käyttö tai asumisen ongelma. Hyvin tavallista oli, että asiakkaan kanssa on keskusteltu neljästä tai useammasta eri tuen tarpeesta. Kuten kuviosta voidaan nähdä, ovat talouden kysymykset edelleen asiakkaiden suurin huolenaihe. Valtaosa kuviossa näkyvistä tuen tarpeista koskee talouden hallintaa, mistä seuraa muiden elämänalueiden vaikeuksia. Pelkästään taloudesta on keskusteltu 14 %:ssa kaikista jalkautumiskerroista, mutta jos katsotaan yleisesti talouteen liittyviä aiheita (muut etuudet ja toimeentulotuen muodot), kattavat ne 45 % kaikista jalkautumiskerroista. Ohjaus ja neuvonta käsiteltyjen aiheiden työstämisessä on ilmeinen, mikä näkyy jo yksinään kuviossa palveluohjauksen huomattavana osuutena.

Muut elämänhallinnan asiat – luokka sisälsi eniten terveyteen ja terveisiin elämäntapoihin, sosiaalisiin suhteisiin ja vertaistukeen sekä psyykkiseen vointiin ja mielenterveyteen liittyviä asioita.

Kainuussa jalkautuminen on ollut vilkasta ja laajaa kuten kuviosta 6. voidaan päätellä. Kainuun jalkautumista voisi tehdä tulkinnan, että laaja ja harvaan asuttu maakunta pakottaa työntekijät jalkautumaan kylille ja syrjäalueille sinne, missä ihmiset kohtaavat. On ymmärrettävää, että elleivät avun tarvitsijat pääse palvelun luokse, palvelun on mentävä asiakkaan luokse. Tätä hypoteesia ei tässä aineistossa voi suoraan todentaa, koska jalkautumisten raportointia on tehty eri alueilla eri lailla, jolloin alueista syntyvä kuva ei ole suoraan verrannollinen keskenään. Jalkautuminen yleisötilaisuuksiin on ollut myös erilaista; Kainuussa on oltu aktiivisesti esillä mm. Kajaanin markkinakadulla sekä muissa yleisötapauksissa. Kainuussakin näyttää olevan tiettyjä, vakiintuneita jalkautumispaikkoja ja yhteistyöverkosto on laaja. Jalkautumista tehdään vilkkaasti myös julkisen sektorin eri palvelupaikkoihin.

3.2.2 Jalkautuminen verkostoitumisen mahdollistajana

Kainuussa on ISO SOS -hankkeen myötä lähdetty vahvistamaan ja hakemaan uusia ulottuvuuksia sosiaalityöhön uudella jalkautumisen muodoilla. Tehdäksemme palveluitamme tunnetuiksi ja madaltaaksemme edelleenkin sosiaalityötä kohtaan esiintyvää asennetta olemme saaneet positiivista huomiota käyttämällä rekvisiitalla. Meillä on ollut käytössä kepit, joiden päässä on vanerista leikatussa sydämen muotoisessa osassa lukenut isolla MATALAN KYNNYKSEN SOSSU. Lisäksi meillä on ollut päällä ISO SOS -hankkeella hankitut limenvihreät huomioliivit ja jaossa on ollut samalla logolla varustettuja heijastimia ja kyniä.

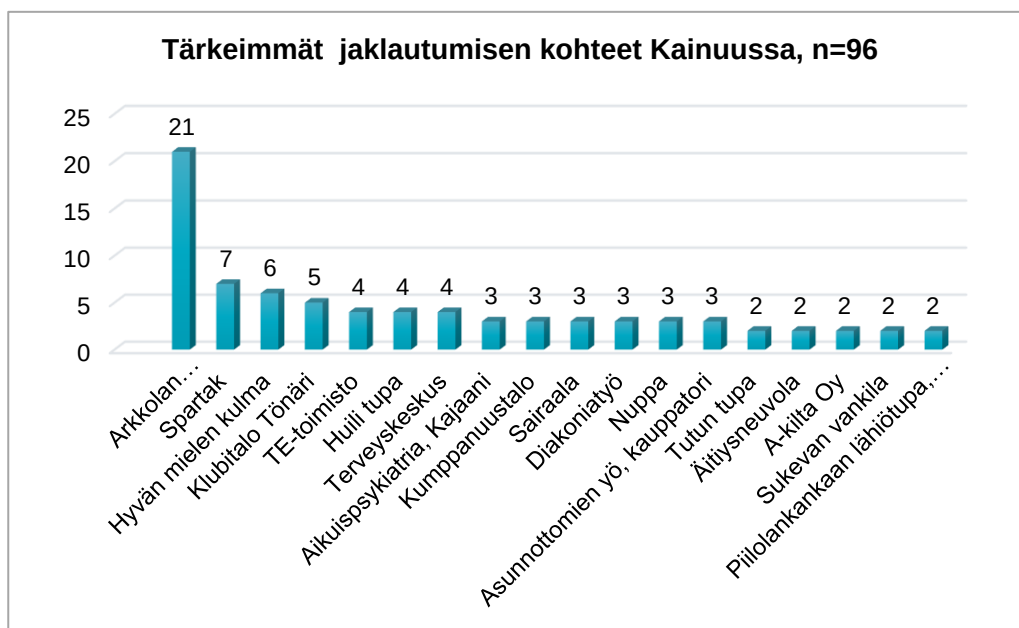


ISO SOS -hanke toteutti syksyllä 2018 tutustumiskierroksen Kainuun matalan kynnyksen toimintapaikkoihin. Projektitutkijan Yhteisölliset toimintaympäristöt – esimerkkinä Kainuu -raportti kuvaa kattavasti Kainuun matalan kynnyksen toimipaikkojen tilanteesta, tarpeesta ja merkityksestä. Kainuun harvaan asuttujen seutujen asukkaille ne tarjoavat sosiaalista tukea, henkisen ylläpidon virkeyttä ja konkreettisesti helpottavat arjen toimintaa.

Olemme saaneet jalkautumiskokemuksia kaikista Kainuun kunnista. Nostan tässä esimerkkinä Kajaanin Markkinakadulle kesällä 2018 ja 2019 POP UP -tyyppisesti toteutetut jalkautumiset, joilla saavutimme satakunta kohtaamista. Meillä ei ollut kiinteää esittelypistettä, vaan kiertelimme kumpanakin kesänä kolmen päivän aikana jututtamassa kansalaisia, poliittisia päättäjiä ja kolmannen sektorin toimijoita. Kohtaamisilla saimme kutsuja osallistua tapahtumiin, kuten Maailman diabetespäivään ja järjestöjen omiin tilaisuuksiin. Ilahduttavaa oli myös se, että päihdetyön ja TE-hallinnon edustus halusi kulkea mukana Markkinakatua kierrellessämme. Myös aikuissosiaalityön työntekijöille kokemus oli avartava. Markkinakadulla toteutimme pientä kyselyä, joka toimi samalla keskustelun avaajana. Kyselyn mukaan kynnystä sosiaalitoimeen tulee edelleen madaltaa ja palveluiden tunnettavuutta lisätä. Etenkin eläkekoordinaattorin ja sosiaalisen luotoksen palvelut olivat vieraita. Jalkautumistamme pidettiin positiivisena, jopa toivottavana.

Jalkautumisen kohteena on ollut myös julkisen sektorin toimijoita, josta esimerkkinä Kajaanin perusterveydenhuollon henkilöstö. Tämän kutsun saimme hankkeen koordinaatioryhmässä toimivalta perusterveydenhuollon edustajalta. Jalkauduimme heidän henkilöstöpalaveriin esittelemään palveluitamme. Samalla keskustelimme myös moniammatillisen yhteistyön kehittämisestä ja mahdollisuudesta toteuttaa esimerkiksi palvelutarpeen arvioita yhdessä.

Aikuissosiaalityö pitää tänä päivänä säännöllistä vastaanottoa jo Kuhmon Piilolankankaan lähiötuvalla ja Kajaanin Nupassa. Edellä mainittujen toimipaikkojen lisäksi Kainuussa on matalan kynnyksen olohuoneita lähes kaikilla paikkakunnilla, jonne olemme jalkautuneet ja joihin voimme ohjata asiakkaitamme. Näitä matalan kynnyksen paikkoja on koottu seuraavaan kuvioon.



Kuvio 5. Tärkeimmät jalkautumispaikat Kainuun soten alueella.

Kainuulaisia Matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ovat muun muassa Kajaanissa toimivat Päiväkeskus, Huilitupa, Tutun Tupa ja Klubitalo Tönäri, Suomussalmen Kumppanuustalo ja Kuhmon Piilolankankaan lähiötupa. Sotkamossa sijaitseva Hyvän Mielen Kulma on Sotkamon Mielenterveyden Tuki ry:n ylläpitämä ja sillä on ryhmätoimintaa kaikissa Kainuun kunnissa. Julkisen sektorin matalan kynnyksen toimintaa edustaa nuorisotalo Kajaanin Nuppa. Työhönvalmennuskeskuksina Paltamossa, Hyrnsalmella ja Puolangalla toimivat Kiehimä-Kierrätysmyymälät paikkaavat osaltaan pienten paikkakuntien kohtaamoja.

Edellä mainitut toiminnot ovat merkittäviä yhteiskunnan hyvinvoinnille. Aikuissosiaalityöllä on niin yksilö-, kuin yhteisösosiaalityön kautta monia kiinnukohtia näihin paikkoihin. Aikuissosiaalityö on yhteistyökumppanina näissä toimintapaikoissa, ohjaa ja saattaa asiakkaita niiden toimintaan, mutta voi osallistua myös ryhmätoiminnan ideointiin ja järjestämiseen.

3.2.3 Mitä jalkautuminen kertoo ja mitä se ei kerro?

Projektitutkija Okulovin (2019) mukaan sosiaalityön uusi olemus tulee olemaan yhä enemmän työskentelyä yhteisöjen kanssa ja yhteisöissä, koska tätä kautta tavoitetaan eniten tukea tarvitsevat. Kuten Tiekartta 2030 – selvityksessä todetaan ”sosiaalityön toteuttaminen on mahdollistettava myös alueellisena ja jalkautuvana toimintana sen sijaan, että se perustuu asiakkuuksiin ja yksilöllisiin tilanteisiin.” (Karjalainen ym. 2019, 83.). Jalkautuminen tulee siis mitä todennäköisimmin olemaan sosiaalityön yksi tärkeä ja oleellinen toimintapa.

Sosiaalityön nykyistä yksilöorientoitunutta ja toimistokeskeistä hallintotyötä pidetään jopa asiakkaita syrjäyttävänä. Asiakkaita ja varsinkin sellaisia asiakkaita, jotka jäävät tavoittamatta, tulisi lähestyä etsivällä ja jalkautuvalla työotteella (emt. 71). Matalan kynnyksen palveluja pitää lisätä ja hyödyntää tässä paikallisia verkostoja ja yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja (esim. Okulov 2018). Tämä ei onnistu muuten kuin että työntekijät menevät ulos kentälle. Tätä kautta myös rakenteellisen tason tieto ja tuntemus kasvaa ja kuntalaisten elinympäristön ongelmat tulevat päivän valoon. Sosiaalinen raportointi kerää tietonsa juuri kansalaisten arjen ilmiöistä, joita tuskin voi havainnoida muualla kuin autenttisissa ympäristöissä.

Työntekijöille jalkautuminen vaikuttaa olevan tuttua ja ehkä siksi jalkautumiskokeilut lähtivät sujuvasti käyntiin. Työntekijöiden kokemukset jalkautumisesta kertovat, että jalkautuminen koetaan hyödylliseksi, innostavaksi ja osin jopa palkitsevaksi. Tämä on selkeästi vaikuttanut jalkautumiskokeilujen määrään ja luonteseen, mikä taas on tuonut lisää myönteisiä kokemuksia. Useassa paikassa jalkautuminen yhteistyökumppanien luo on jo vakiintunutta toimintaa ja tämä puolestaan on asiakkaan etu. Asiakkaat tietävät, milloin sosiaalityö on tavattavissa missäkin paikassa. Jalkautuminen on erityisen tärkeää siellä, missä on heikot julkisen liikenteen yhteydet ja keinot palvelut. Digitaalisten palvelujen yleistyessä on edelleen niitä, jotka tarvitsevat henkilökohtaista kontaktia työntekijään eri syistä.

Jalkautuminen ei kuitenkaan kerro siitä, tavoitettiinkö sillä oikeita avun tarvisijoita ja yleensä niitä, jotka ovat eniten avun tarpeessa. Jalkautumiskokeiluissa ei vielä ollut etsivää työtettä. Jalkautuva sosiaalityö ei kiertänyt sellaisia tiloja tai paikkoja, mitkä eivät ole minkään organisoidun toiminnan tai toimijan kontrollissa. Jalkautuva sosiaalityö ei juurikaan etsinyt asiakkaita julkisilta paikoilta kuten asemilta, toreilta tai kauppakesuksista, missä yleensä kokoontuu potentiaalista asiakaskuntaa.

ISO SOS -hankkeen jalkautuminen ei myöskään kerro kovinkaan paljon rakenteellisista asioista. Työntekijät ovat nyt toteutuneissa jalkautumiskokeiluissa keskittyneet asiakastasoon ja sen yli menevä orientaatio on sivuutettu. Kun työntekijöiden ryhmähaastatteluihin kysyttiin, yhdistivätkö he jalkautumisessa alueen kertoman tiedon ja sieltä nousevat ilmiöt asiakkaalta tulevaan tietoon, syntyi haastattelutilanteessa yleensä syvä hiljaisuus. Kysymystä ei aina ymmärretty. Jalkautuminen tulisi nähdä paitsi toimenpiteenä myös erinomaisena mahdollisuutena tehdä havaintoja ihmisten arjesta ja heidän elinympäristöstään. Näitä havaintoja tulee sitten tulkita ja ymmärtää, mitä ne kertovat esimerkiksi sosiaalisista ongelmista. Tämä tulkittu tieto tulee saat-taa niille tahoille, jotka voivat niitä korjata. Tämän rakenteellisen tiedon ymmärrys on vielä hataraa ja vaatii vahvistamista.

Sosiaalityöntekijät ovat usein asukkaina itsekin alueilla, joissa työskentelevät. Heilläkin on oma näkemyksensä elinympäristöönsä kansalaisina. Tätä henkilökohtaista tulokulmaa ei pidä unohtaa rakenteellisessa sosiaalityössä; sosiaalityöntekijä voi vaikuttaa itsekin. Ei pidä myöskään unohtaa sitä, että asuessaan siellä missä asiakkaatkin asuvat, voi raja-työssä ja vapaa-ajalla tapahtuviin asiakaskontakteihin olla häilyvä. Tästä syystä jotkut sosiaalityöntekijät mainitsivat, että välttävät jalkautumista. Se riski on kuitenkin otettava, jos sosiaalityötä haluaa kehittää ja olla asiakkaalle avuksi. Kuten eräs haastattelussa ollut sosiaalityöntekijä sanoi:

”Jalkautuminen on inhimillisyyttä asiakkaille, jotka tarvitsevat lempeyttä”.

Palautetta ja kokemuksia jalkautumisesta

Jalkautumisraportissa työntekijät antoivat palautetta siitä, millainen yleinen kokemus jalkautuminen oli ollut. Palautteen keskiarvoksi tuli 4,4/5, 96 % koki jalkautuvan työtavan soveltuvan osaksi aikuissosiaalityötä hyvin tai erittäin hyvin. Jalkautumiskokemus oli siis valtaosin erittäin myönteinen, epäonnistuneet kohtaamiset olivat yksittäistapauksia. Jalkautumisen lisäarvona pidetään sen rentoutta ja epävirallisuutta:

*”Jalkautuminen alentaa asiakkaiden kynnystä ottaa yhteyttä.
Tulee kasvot äänelle, joka vastaa puhelimeen”.*

*”Asiakkaiden suhtautuminen asioidensa käsittelyyn
on erilainen toimistojen ulkopuolella. Valtaistuminen ja voimaantuminen
toteutuu harvemmin toimistotapaamisella.”*

Projektitutkija Okulovin mukaan asiakkaiden kokemuksia työntekijöiden jalkautumisesta sinne, missä asiakkaatkin ovat, kysyttiin hankkeessa erikseen ja vastauksia saatiin yhteensä 103. Asiakkaiden antama palaute oli pääosin myönteistä. Työntekijöiden jalkautumista kiiteltiin sen henkilökohtaisuuden vuoksi (kontakti työntekijään kasvoista kasvoihin), etuuksien ja avustusten hakemiseen saatavan ohjauksen ja neuvonnan vuoksi ja siksi, että jalkautumisen kautta palvelut ovat saavutettavissa helpommin ja kynnys asioida madaltuu. Nä-mä kaikki kolme seikkaa tekevät mahdolliseksi asiakkaan hallita omaa asiaansa ja olla osallinen niis-sä. (Okulov 2019.)

Näistä asiakkaiden palautteista voi päätellä, että sosiaalityön jalkautuminen asiakkaiden luokse tukee heidän elämänhallintaansa olemalla saatavilla ja lisää osallisuutta omissa asioissa. Jalkautumisessa sosiaalityö voi myös tavoittaa katveeseen jääviä apua tarvitsevia, mikä voi lisätä heidän elämänhallintaansa.

3.3 Rakenteellinen sosiaalityö ja vaikuttavuuden arviointi

Rakenteellinen sosiaalityö on sosiaalihuoltolain määrittelemää hyvinvoinnin edistämisen työtä. Rakenteelli-sellä sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välitty-misestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi (SHL 1301/2014, 7 §). Tätä määritelmää Anneli Pohjola laajentaa liittämällä rakenteellisen sosiaalityön jäsennyk-seen tietotyön, strategisen työn, inklusiotyön ja oikeudenmukaisuustyön (Pohjola 2011).

Rakenteellisen sosiaalityön työpaketissa toteutettiin aikuissosiaalityön työntekijöille valmennusta rakenteelli-sen sosiaalityön keinoista ja malleista. Valmennus toteutettiin Laura Tiitisen videoluentona, jonka yhteydessä kävimme Kainuun hanketyöntekijän kanssa työpajatyypillisesti läpi aiheita. Kainuussa toteutettiin rakenteelli-sen sosiaalityön Sotkamon pilotti ja jalkauduttiin hankkeen aikana jo kolmen kunnan HYTE-työryhmään.

3.3.1 Case Sotkamo ja aikuissosiaalityön tiedontuotannon kanavat

Kainuun soten aikuissosiaalityössä on otettu vahvat ensiaskeleet rakenteellisessa sosiaalityössä. Sotkamos-sa toteutettiin rakenteellisen sosiaalityön pilotti ja sen tiedon tuotanto tehtiin kaksitasoisesti. Syksyllä 2018 toteutetulla I-tason tiedon tuotannolla kerättiin aineistoa paikallisilta toimijoilta. Syksyllä 2019 toteutetulla II-tason tiedon tuotannolla kerättiin aineistoa Sotkamon aikuissosiaalityössä tehdyistä palvelutarpeen arvioin-neista.

I-tason tietoa kerättiin asiakas-, kansalais- ja työntekijätasolta sekä poliittisilta päättäjiltä. Asiakastason tieto sisälsi yksilöhaastatteluja ja matalan kynnyksen olohuoneiden asiakasraadeilta kerättyä tietoa. Kansalaista-son tiedon tuottajina toimi yhteistyökumppaneista 4H:n toiminnanjohtaja, Hyvän mielen kulman toiminnanjo-hdaja, diakoneja, etsivä nuorisotyöntekijä. Työntekijöistä haastateltiin aikuissosiaalityön ja kuntouttavan työ-toiminnan työntekijät ja heidän kanssaan toteutettiin kuntakävely. Poliittisista päättäjistä haastateltiin kaikki seitsemän kunnanvaltuuston ryhmäpuheenjohtajaa. Tiedon kerääminen sisälsi neljä kysymystä: 1) Mitä so-

siaalisia ongelmia Sotkamossa on? Mikä Sotkamossa mättää? 2) Miten korjaisit (toimenpide-ehdotukset) Sotkamon sosiaalisia ongelmia? 3) Mikä edistäisi Sotkamolaisten hyvinvointia sinun näkökulmastasi? 4) Miten kehittäisit kunnan asuin- ja toimintaympäristöä?

II-tason tietoa kerättiin tutkimalla palvelutarpeen arvioita. Essoten malliin pohjautuvalla ja Kainuun olosuhteisiin muokatulla tutkimusmenetelmällä saadaan kerättyä laajasti palveluiden kehittämiseen tarvittavaa tietoa. Tietoa saadaan muun muassa asiakkuuden vireille tulosta, asiakkaan elämäntilanteesta ja statuksesta, palvelun tarpeista, tuen tarpeista ja niihin vastaamisesta, sekä asiakkaan ja työntekijän mielipiteiden kohtaannosta palveluiden tarpeita arvioitaessa.

Kerätyt aineistot analysoitiin ja kummastakin tiedon tuotannon aineistosta nostettiin esille kolme pääteemaa. Näitä pääteemoja käsiteltiin aikuissosiaalityön johtoryhmässä, jossa nostettiin kehittämisen kohteiksi kolme työorientaatiota. Analyysistä tuotetaan lisäksi sosiaalinen raportti, joka viedään kuntien HYTE-työryhmiin huomioitavaksi laadittaessa/tarkistettaessa kunnan hyvinvointisuunnitelmaa. Kainuun rakenteellisen sosiaalityön pilotissa on kehitetty myös geneerinen malli, joka sisältää tiedon tuotannon vuosikellon. Sen mukaan sosiaalinen raportti tuotetaan edellisen vuoden tiedon tuotannosta aina helmi-, maaliskuussa, jotta asiat tulevat konkreettiseen käsittelyyn ennen budjetin laadintaa. Tarvittavat toimenpiteet tulee huomioida budjetoinnissa. Monet Sotkamon kunnan ja yleensäkin kuntien sosiaaliset ongelmat ovat taustaltaan sellaisia, ettei niitä voida ratkaista pelkästään kunnan omilla toimilla. Valtakunnan tason päätökset vaikuttavat myös kuntien toimintaan, eikä niiden ratkaisu ole pelkästään kuntapäätäjien käsissä. Tämä laajemman tiedon ymmärtäminen ongelmien taustalla ja asioiden esille nostaminen aletaan jo ymmärtää Kainuun aikuissosiaalityössä.

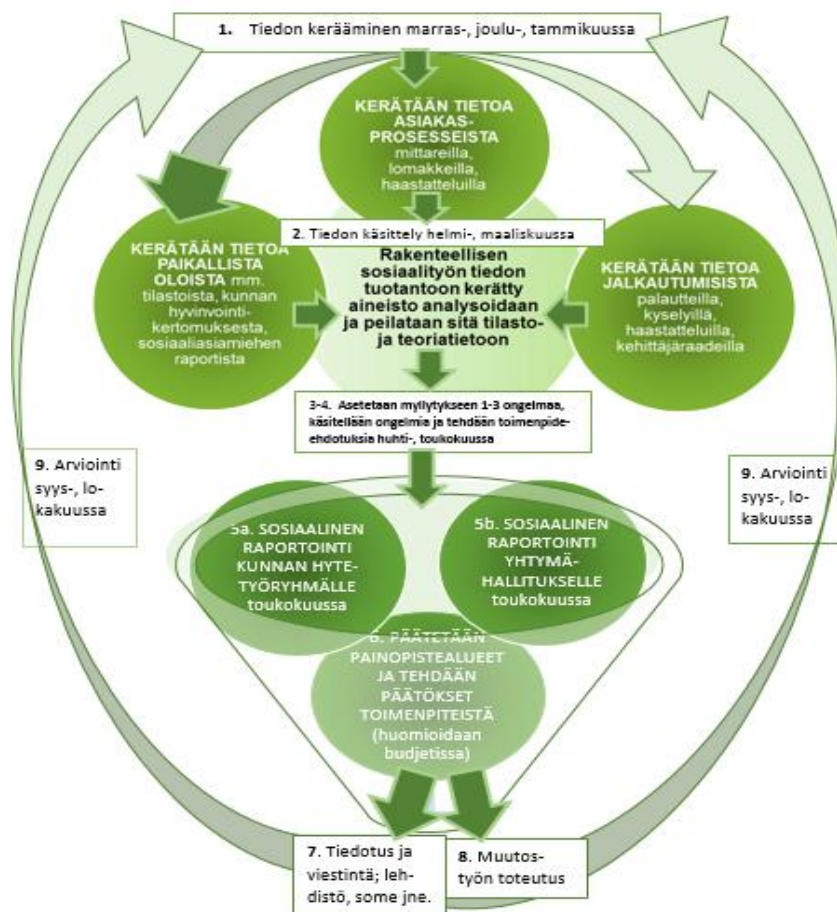
Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön pilotin mallinnusta on lähdetty toteuttamaan perustetulla rakenteellisen sosiaalityön työryhmällä. Työryhmän jäseniä ovat Kainuun aikuissosiaalityön johdon lisäksi kaikki sosiaalityöntekijät, joilla lain mukaan on vastuu rakenteellisesta sosiaalityöstä. Sosiaaliohjaajat ovat tiedon tuotannossa vahvasti mukana ja soten intranettiin on perustettu paikka, jonne työntekijät voivat nostaa rakenteellisen sosiaalityössä esiin nostettavia asioita. Työryhmän tarkoituksena on tukea käytännön työn toteuttamista, josta päävastuu on vastuualuepäälliköllä. Työryhmän tavoitteena on kehittää sekä tiedonkeruuprosessia, että tiedon muokkaamista ja hyödyntämistä niin sote-, kunta- kuin virastotasoilla. Kerätty tieto julkaistaan sosiaalisessa raportissa, jota voidaan hyödyntää päätöksenteon eri tasoilla. Kainuun soten aikuissosiaalityöllä on edustus jo kolmessa Kainuun kunnan HYTE-työryhmässä. Keskeistä rakenteellisen sosiaalityön edistämässä ja juurtumisessa on ollut ja on se, että tiedon tuottamisesta tulee osa työntekijöiden perustyötä.

3.3.2 Geneerinen malli

ISO SOS Kainuun osahankkeella kuvattiin rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli sosiaalityön käyttöön. Geneerisellä mallilla tarkoitetaan yleisluontoista, yleistettävää, siirrettävissä olevaa. Geneeriset taidot tarkoittavat yleisiä työelämävalmiuksia, joita ovat esimerkiksi kriittisen ajattelun taidot, vuorovaikutustaidot, teoreettisen tiedon soveltaminen käytäntöön, tiedon jäsentäminen ja uusien ideoiden kehittäminen.

Valmista sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön rakenteellisen sosiaalityön geneeristä mallia ei ollut käytettävissä kehittämistyön aikana. Hankkeessa kehitetyssä mallissa halutaan yhdistää osaamisen tasot; perus-, erityis- ja syventävä erityisosaaminen sekä ekspansiivinen oppiminen (sellaisen oppiminen, jota ei vielä ole) ja rakenteellisen sosiaalityön osa-alueet yhteen kokonaisuuteen.

Malli sisältää myös vuosikellon, jossa aikataulutus pohjautuu budjetin laadinnan aikataulutuksen huomiointiin. Näin muutostyön kohteena olevia toimenpide-ehdotuksia edistäviä hankintoja voidaan huomioida tulevan kauden budjetin laadinnassa. Malli kokonaisuudessaan on kuvattu seuraavassa kuviossa.



Kuvio 6. Rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli sisältäen vuosikellon (Tuikka 2018)

Edellä oleva rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli sisältää vuoden aikana toteuttavat tehtävä-alueet seuraavasti:

1. Tiedon kerääminen toteutetaan marras-, joul-, tammikuussa.
2. Tiedon käsittely toteutetaan helmi-, maaliskuussa.
3. 1-3 ongelmaa asetetaan myllytykseen huhti-, toukokuussa.
4. Samoin ongelmien käsittely ja toimenpide-ehdotukset toteutetaan huhti-, toukokuussa. Kuka vastaa esittelystä? Tämä vaihe on merkityksellinen sosiaalityölle; pystyykö sosiaalityö tuottamaan ratkaisevia vaihtoehtoja?
- 5a. Raportointi kunnan HYTE-työryhmälle toukokuun loppuun mennessä ennen budjetin laadintaa.
- 5b. Raportointi yhtymähallitukselle samoin kuin edellä toukokuun loppuun mennessä.
6. Päätetään painopistealueet ja tehdään päätökset toimenpiteistä toukokuun loppuun mennessä, jotta mahdolliset toimenpide-ehdotukset ovat tulevan kauden budjettikäsittelyssä.
7. Viestintä toimenpiteistä, muut julkaisut; lehdistö, some.
8. Muutostyön toimeenpano ja toteutus
9. Ennen seuraavan tiedon keräämistä aloittamista arvioidaan tukitoimien ym. vaikuttavuuden onnistumista syys-, lokakuussa. Tällöin voidaan tarkentaa tiedonkeruuta. Päätettävä kenen vastuulla arviointi on? Esim. aikuissosiaalityössä rakenteellisen sosiaalityön työryhmän vastuulla.

3.3.3 Rakenteellisen sosiaalityön työryhmä

Kainuun aikuissosiaalityölle perustettiin ISO SOS -hankkeella rakenteellisen sosiaalityön työryhmä. Työryhmä koostuu aikuissosiaalipalvelujen sosiaalityöntekijöistä ja johtajista. Lain mukaan rakenteellinen sosiaalityön vastuu on sosiaalityöllä, jonka vuoksi työryhmän kokoonpano on muodostettu sosiaalityöntekijöistä. Tämä työryhmä on kokoontunut hankeajana kahdesti ja jatkaa työtä keväällä 2020.

Työryhmän tehtävänä on kehittää tiedon tuotannon muodot, kerätä aineisto ja analysoida se geneerisen mallin mukaisessa aikataulussa. Huolimatta siitä, ettei rakenteellisen sosiaalityön työryhmässä ole jäsenenä sosiaaliohjaajia, ovat he mukana tiedon tuotannossa.

Palautetta ja kokemuksia rakenteellisesta sosiaalityöstä

Työntekijäpalautteiden mukaan ISO SOS -hankkeen aikana rakenteellisen sosiaalityön ymmärrys on lisääntynyt vastanneista 78 %:lla paljon tai erittäin paljon. Rakenteellisen sosiaalityön idea oli hahmottunut työntekijöille monitahoisena ja tärkeänä osana aikuissosiaalityötä. Rakenteellinen sosiaalityö nähtiin olevan asiakaslähtöistä, asiakkaiden oikeuksia ajavana työskentelynä, jota tehdään yhdessä asiakkaita osallistaen. Rakenteellisen sosiaalityön pyrkimyksenä vastaajat muotoilivat tietoisuuden lisäämisen asiakasryhmien ongelmista, tarvittavista palveluista ja niiden kehittämistarpeista.

Melkein puolet (42 %) vastaajista oli myös soveltanut jalkautumisen avulla muodostunutta tietoa osana rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista esimerkiksi viemällä tietoa omaan tiimiin, esimiehelle ja myös osaksi HYTE-työtä. Rakenteellisen sosiaalityön edistämiseksi aikuissosiaalityössä kaivattiin yhteistä suunnittelua ja työn rakenteellisen toteuttamisen kehittämistä, esimiehen tukea, sekä aikaa paneutua rakenteellista työtä tukeviin toimintoihin:

”Esimiehiltä tarvitaan luottamusta ja kannustusta, että myös pienellä resurssilla voi luoda ryhmäsisältöjä.”

Tulevaisuuden kehittämistarpeiksi nähtiin muun muassa strategian laatiminen rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseksi sekä tiedon keruun ja välittämisen kehittäminen. Vastaajat korostivat myös, että rakenteellisen työn toteuttamiselle tulisi osoittaa työaika, koska vastaajat kokivat, että rakenteellisen työn toteuttamisen isoimpia esteitä ovat juuri kiire ja asiakasmäärät. Rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisen isoimmaksi esteeksi työntekijät kertoivat työajan rajallisuuden (asiakasmäärät keskimäärin 50 – 70/työntekijä).

”Meillä ei ole aikaa rakenteelliseen sosiaalityöhön!”

4. Resurssit ja riskit

Hankkeelle oli tehty hankehakemuksen yhteydessä riskiarvio. Alla olevassa taulukossa 9 on kuvattu oletetut riskit ja niihin varautuminen. Riskien toteutumista pyrittiin estämään ja ennakoimaan koko hanketyön ajan.

Taulukko 5. Hankkeen riskit ja niiden huomiointi hankkeen aikana.

Riskiarvio	Riskin ehkäisemisen/pienentämisen toimenpiteet
Aikataulu	Hanke aikataulutettiin tavoitteiden mukaan. Hankeryhmä ja Kainuun sotien kehittämisyksikkö seurasivat aktiivisesti aikataulun toteutumista. Hanketyöntekijä vei hanketta suunnitelman mukaisesti eteenpäin.
Tiedottaminen	Hankkeelle tehtiin viestintäsuunnitelma, johon kirjataan huolellisesti tahot, joita tiedotettiin hankkeen asioista. Tällaisia tahoja olivat kehittämisyksikkö, koordinaatioryhmä, hankeryhmä, hankehallinnoija ISO ja ohjausryhmä. Tiedottaminen eri organisaation tasoille tapahtui säännöllisesti skypeillä, hankeinfoilla, raportoinnilla ja sähköpostilla. Ulkoisen viestinnän keinoin - lehti-, blogi- ja facebook-julkaisut - saimme hankkeelle näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. ISolla ja Kainuun sotella on takana vuosien kokemus monikanavaisesta ja monipuolisesta viestinnästä, joka tuki vahvan tiedottamisen toteutumista.
Henkilöstö	Hanketyöntekijänä toimi sosiaalityöntekijä, jonka vahvuutena oli pitkä ammattikokemus aikuissosiaalipalveluissa työskentelystä. Hankkeessa toimiminen oli aluksi haasteellista, mutta yhdessä kehittämisyksikön ja hankehallinnoijan kanssa asioiden läpikäynti takasi haasteellisistakin tilanteista selviämisen. Hankehenkilö toimi Kainuun sotien organisaation sisällä eri vastuualueilla.
Henkilöstöriskit	Hanketyöntekijän sairastumisen riskiä pidettiin kohtalaisena hankkeen alkaessa. Työpaikan sisäilmaongelmat osoittautuivat suurimmaksi riskiksi hanketyöntekijän sairastuessa astmaan hankkeen aikana. Hanketyöntekijä sai hankkeen aikana työnohjauksellista tukea kehittämisyksiköltä, hankehallinnoija ISolta, sekä aikuissosiaalityöltä.
Hallinnointi	Ammattitaitoinen hankehenkilö ja hänen vastuu osaamisensa ja ammatillisuutensa ylläpitämiseen. Kehittämisen- ja suunnitteluyksikön sekä hankepäällikön tuki. Voimavarana Kainuun sotien ja projektipäällikön pitkäaikainen ja laaja kokemus hankehallinnoinnista ja -toteuttamisesta.
Sitoutuminen	Hanketyöntekijä sitoutui ja otti vastuun hankkeen etenemisestä.
Hankkeen toimenpiteet	Hankkeella oli isoja tavoitteita. Hankkeen alku oli sekavaa ja sekavuutta lisäsi se, että hankkeen työntekijät aloittivat työskentelyn eri aikoihin. Hankkeelle olisi ollut paremmat lähtökohdat, mikäli kaikki osahankkeet ja projektitutkija ja -päällikkö olisivat aloittaneet työt samaan aikaan heti vuoden 2018 alusta. Kainuun hanketyöntekijä aloitti työt vasta maaliskuussa 2018 ja projektitutkija toukokuussa 2018. Ajankohtaista tietoa pyrittiin käyttämään hankesuunnittelussa ja menetelmissä, joka on nyt takaamassa hankkeen vaikuttavuuden pitkälle tulevaisuuteen.
Taloudelliset riskit	Hankkeen budjettia noudatettiin ja ohjausryhmä valvoi sen toteutumista.
Kumppaneiden/ yhteistyön sitoutumattomuus, toimimattomuus	Kainuun sotella oli jo valmiiksi avainkumppaneita ja tätä perusluottamuksentilaa tarkennettiin ja laajennettiin. Tehtiin selkeät ohjeet vastuista ja tehtävistä. Keskusteluilmapiiri pidettiin avoimena, vuorovaikutteisena, kaikkia osapuolia kuulevina ja arvostavina. Ristiriidat selvitettiin ja niihin etsittiin ratkaisuja viivyttämättä.
Osaamisen puutteet	Hankkeen osaamista löytyi asiantuntijatiimeistä, jotka eivät ole niin haavoittuvia kuin yksittäiset osaajat. Erityisosaamisen tarpeisiin on varattu resurssia asiantuntijapalvelujen ostamiseksi.
Asiakkaat jäävät kehittämistyössä sivurooliin	Kaikissa työpaketeissa näkyi asiakasnäkökulma. Kehittäjäasiakkaita oli asiakasprosesseissa, mittarikokeiluissa, ryhmäkokeiluissa, kehittäjäraadeissa, kehittäjäryhmätoiminnassa, ISON seminaareissa erilaisissa esim. paneelikeskustelussa tai kertomassa kehittäjäasiakkaana toimimisesta, sekä toimimalla dialogisuusvalmennuksen simulaatioharjoituksissa asiakkaan roolissa.
Työskentelyn haasteet	Kentällä työskentelevien työntekijöiden voimavarat ja ajan rajallisuus oli suuri haaste hankekokeiluiden toteuttamiselle. Työskentä ymmärsi hankkeen suomat mahdollisuudet. Uudenlaista työprosessia ja -jakoa kirkastettiin ja työntekijät ymmärtävät, että se mahdollistaa vaikuttavuuden aikaan saamisen asiakkaiden elämässä. Yhdessä tekemisen meininki motivoi ja ajoittain mahdollisti jopa työn ilon saavuttamisen.

Hankkeelle oli määritelty realistisia riskimahdollisuuksia. Hankkeen tukena toimi Kainuun sotien kehittämissyke, aikuissosiaalipalvelut, ISO, hankekollegat, hankkeen koordinaatioryhmä ja muut yhteistyökumppanit. Kumppanuushanke ja Kainuun laaja toiminta-alue asetti omat haasteet hankkeen toteuttamiselle yhden työntekijän panoksella. Hanke vietiin maaliin monista haastavista tilanteista huolimatta.

5. Palautteet

Raportti on sisältänyt asiakas- ja työntekijäpalautetta, jotka kertovat hankkeen tuloksista. Seuraavaan taulukoon on koottu keskeisimpiä palautteisiin perustuvia hankkeen tuloksia:

Taulukko 6. ISO SOS Kainuun osahankkeen keskeiset tulokset asiakas- ja työntekijäpalautteiden perusteella

ISO SOS Kainuun osahankkeen keskeiset tulokset asiakas- ja työntekijäpalautteiden perusteella:

- Asiakasprosessityöskentely ja verkostoituminen nähdään vaikuttavan työn mahdollistajiksi.
- Mittarien käytön tulevaisuusnäkymät ovat varsin myönteiset: mittaaminen koettiin pääsääntöisesti asiakasprosessia tukevana työvälineenä.
- Jalkautuva työtapo lisäsi jopa työniloa ja soveltuu hyvin tai erittäin hyvin osaksi aikuissosiaalityötä.
- Ryhmätoimintojen arvioitiin soveltuvan osaksi aikuissosiaalityötä ja hyödyttävän asiakkaita.
- Rakenteellisessa sosiaalityössä otettiin ensiaskeleita, mutta käytännön toteuttamiselle kaivattiin aika-resurssia, yhteistä strategiaa ja välineitä tiedon keruun sekä välittämisen toteuttamiseksi.

Lisäksi Kainuun aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöille ja -ohjaajille lähetettiin QuestBack – Digium – kyselyillä syksyllä 2018 ja samansisältöinen sosiaalityön seurankysely syksyllä 2019 (liite 6). Kyselyn tarkoituksena oli selvittää sosiaalityön tilaa hankkeen lähtötilanteessa ja vuoden kehittämistyön jälkeen. Kysely sisälsi kysymyksiä työn sisällöstä työpaketeittain. Kyselyn tavoitteena oli samalla havahduttaa ja syventää työntekijöiden ymmärrystä siitä, miksi aikuissosiaalityötä tehdään, ketä varten ja mihin työllä pyritään. Kyselyn tieto kertoo hankkeella aikaan saadun kehittämistyön tuloksista ja siitä, mitä jatkokehittämisessä on hyvä huomioida. Kyseisistä kyselyistä on koottu raportti ISO SOS ja Kainuun aikuissosiaalityö muutoksen äärellä. Kyselyn lopussa oli mahdollisuus antaa avointa palautetta liittyen hankkeeseen ja jatkokehittämiseen (liite 7). Näiden lisäksi ISO toteutti koko hankealueen työntekijöille palautekyselyn, josta on erillinen koonta.

Tähän raporttiin on koottu Kainuussa syksyllä 2018 ja 2019 (liite 9) toteutettujen aikuissosiaalityön tilaa selvittävien kyselyiden vertailun ja palautteiden yhteenvetoa. Aikuissosiaalityössä ja Työllistymistä edistävissä yhteistyöpalveluissa (TYP) työskenteli syksyllä 2019 yhteensä 10 sosiaalityöntekijää ja 19 sosiaaliohjaajaa, joille kysely lähetettiin. Vastausprosentti vuonna 2018 oli 55 % ja vuonna 2019 65,5 %. Vuonna 2018 vastaajia oli yhteensä 16, josta 6 oli sosiaalityöntekijää ja 10 sosiaaliohjaajaa. Vuonna 2019 vastaajia oli yhteensä 19, joista 7 oli sosiaalityöntekijää ja 12 sosiaaliohjaajaa. Vastausten määrän perusteella kyselyn pohjalta voidaan tehdä johtopäätöksiä Kainuun aikuissosiaalityön tilasta työntekijöiden näkökulmasta tarkasteltuna.

Tilanne vuoden 2018 alussa, jolloin lähdimme aikuissosiaalityössä toteuttamaan muutosta ISO SOS – hankkeella oli haastava. Työntekijävaihtuvuus oli suuri ja etenkin sosiaalityöntekijöiden rekrytointi oli haastavaa. Työtilaongelmat ovat osaltaan heikentäneet työntekijöiden motivaatiota ja osallistumista hankkeen kokeiluun ja työn kehittämiseen. Työntekijöiden palautteissa on nähtävissä vastakkainasettelua esimerkiksi asenteellisuudessa kehittämisorientaatiota kohtaan:

"Sosiaalityön kentillä tulisi saada muutosvastarintaa vähemmäksi esimerkiksi koulutuksilla muutoksen tärkeydestä ja työntekijöille perusteluilla, niin olisi ehkä mahdollisuus saada aikaan muutosta asenteissa."

Murrosvaiheessa työskentely ja uuteen työorientaatioon opettelu on tietynlaisessa epätietoisuudessa työskentelyä. Uuden opettelu vaatii lisäponnisteluja, toisaalta se voi olla avartavaa ja innostavaa:

"ISO SOS-hanke antoi ainakin osallistujalle tietoa aikuissosiaalityön suunnista tällä hetkellä tulevaan. Olisi ollut hyvä asia, että kaikki olisivat jotenkin osallistuneet koulutuksiin, koska Kainuun sote on laaja ja työkäytännöt näyttävät eroavan alueittain, ei kuitenkaan kovin isosti. Tuota keskustelua muutoksesta tulee käydä nyt usein, koska muutos on tärkeä nyt, kun toimeentulotuki siirtyi Kelalle (olisi ehkä ollut hyvä jos keskustelu olisi aloitettu jo 2015, olisi ehditty kehittää paljon palveluja ja kokeilla erilaisia mahdollisuuksia). Mielestäni ei tule keskittyä ainoastaan siihen, että täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki on suunnassa koko Kainuun alueella samanaista, vaan tulee huomioida miten muuten voimme tarjota asukkaille hyvää sosiaalipalvelua, josta he hyötyvät."

Kyselyn mukaan hanke on herättänyt monenlaisia ajatuksia pohdittaessa sosiaalityön tilaa ja tulevaisuutta:

"ISO SOS -hankkeella saatiin vietyä Kainuun aikuissosiaalityötä eteenpäin, kuten:
- *vuorovaikutukseen osaamista ja kehittymistä -aikuissosiaalityössä mittarikokeiluja*
- *asiakasprosessien kirkastamista -mittarikokeilut tekivät tutuksi työvälineitä*
- *mittarit ovat käytössä Kainuun sotessa, esimerkiksi Kykyviisari"*

Jalkautuvan työn lisääminen tuli esille useissa palautteista:

"Sosiaalityö lähemmäksi asiakasta, kentällä voi ennaltaehkäistä, toimistoissa lähes yksinomaan sammutellaan tulipaljoja. Sitä, mitä ei näe, sitä ei tiedä."

Halu kehittää ja tehdä auttamistyötä on, mutta aika- ja resurssipula johtaa riittämättömyyden tunteeseen:

"Hanke jäi hieman etäiseksi kun arkityö vei aikaa ja voimia. Mitä jäin kaipaamaan: asiakkaiden osallistumista erilaisiin toimintoihin tulisi tukea myös rahallisesti. Aikuissosiaalityön asiakkaat ovat erityisen pienituloisia ja tarvitsevat taloudellisia kannustimia erilaisiin toimintoihin. Tätä asiaa olisin toivonut nostettavan esille".

"Arkirealismi työssä on, että aika menee asiakasasioihin reagoidessa, avun pyyntöihin, soitto-pyyntöihin vastaamiseen, ohjaukseen, neuvontaan, päätöksentekoon, dokumentointiin ja sen turvaamiseen, että asiakasasiat olisi hoidettu hyvin ja myös oma selusta turvattu. Kun on jatkuvaa riittämättömyyden tunnetta, niin mistä repii ajan vielä johonkin muuhun."

Positiivista on se, että rakenteellisen sosiaalityön avaaminen on havahduttanut työntekijät pohtimaan sosiaalityön yhteiskunnallista merkitystä. Etenkin on mietitty sitä, miten pystymme vastaamaan yhteiskunnallisiin vaikuttavuuden vaateisiin ja työssä esille nousevien epäkohtien esille nostamiseen julkisessa keskustelussa:

"Hankkeen aikana saatiin vahvistettua rakenteellista sosiaalityötä mm hyte-työryhmiin osallistuminen. Palvelutarpeen arviointia on kehitetty ja kehitetään edelleen."

Kainuun osahankkeen kehittämistyössä nähtiin onnistumisiakin jopa kunniakirjan (liite 8) arvoisesti:

"Saatiin pysyvämmiin kehittäjä-sosiaalityöntekijän työpanosta Kainuuseen."

"Kiitos Anne Tuikalle erittäin positiivisesti tsemppaavasta kehittämiseen innostamisesta".

Taulukko 7. Yhteenveto Kainuun soten aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien työntekijäpalautteista (liite 10).

Yhteenveto Kainuun työntekijäpalautteista:

Työntekijäpalaute kertoo siitä, että halua tehdä työtä toisin on, mutta työn hektisyys ei mahdollista pysähtymistä uudistuksen äärelle. Toisaalta palautteissa nousi esille olemassa oleva muutosvastarinta ja asenteellisuus, johon toivottiin esimerkiksi muutoksen tärkeyttä avaavilla koulutuksilla. SHL:n määrittämän prosessimaisen työn sisältöä avattiin, mittareita kokeiltiin, mutta ne vaativat vielä tarkennusta. Hankkeen aikana on lähdetty jalkautumaan ja saatu luotua hyviä verkostoja. Vahvemmallalla yhteistyöllä nähtiin saatavan vahvemmin aikaan hyvinvointia. Esille nousi myös rohkaistuminen lähteä toimimaan toisin ja tuomaan sosiaalisen ääntä vahvemmin yhteiskunnallisilla vaikuttamisareenoilla. Esimiestasolta odotetaan vahvaa johtajuutta ja kannustusta, sekä mahdollisuutta työajallisesti osallistua kehittämiseen ja muun muassa viestinnän vahvistamiseen.

6. Arviointi, vaikuttavuus ja ideoita jatkokehittämiseen

ISO SOS -hankkeen toimia esiteltiin hankkeen ohjausryhmälle 10.12.2019, jolloin käytiin läpi myös hankearviointia. Hankkeen itsearviointina voidaan sanoa, että Kainuun alueella asiakasprosessia on kirkastettu ja tehty mittarikokeiluja, jotka tukevat asiakasprosessia ja toimivat puheeksi ottamisen välineenä. Kykyviisari juurtui käytäntöön, kun työllistymistä edistävissä monialaisissa yhteistyöpalveluissa (TYP) otettiin Kykyviisari käyttöön kaikkiin uusiin asiakkuuksiin.

Kainuussa hyvinvointia parantavien ryhmäkokeilujen tavoitteena oli saada aikaan muutosta niihin tekijöihin, jotka ovat syvälle juurtuneita, osa kainuulaista ”Mitäpä se hyveijää” -kulttuuria. Tähän lähtöasetelmaan haettiin vastausta identiteetin muutosta aikaan saavilla ryhmäkokeiluilla. Identiteetin vahvistumisen myötä osallisuus oman elämän hallintaan käynnistyisi osallisuuden myötä. Tällaisiin kysymyksiin haimme vastausta Hahmoterapialla ja päihdenaisille kohdistetulla Leidit Laiturilla kuntoutuskokonaisuudella. Hahmoterapia tuotti hyvinvointia jo lyhyelläkin ajalla. Myös paikallisesti ja moniammatillisesti toteutettu päihdekuntoutus oli merkityksellistä nais erityisyyden ja kuntouttavan sosiaalityön orientaation vuoksi. Ryhmätoiminnoilla saatiin aikaan myös vaikuttavuutta ryhmäläisten elämään.

Jalkautuvan työn kokeilut onnistuivat määrällisesti ja sisällöllisesti. Kainuussa on laajat, vakiintuneet ja toimivat verkostot - rakenteet jalkautumiselle ovat olemassa. Harvaanasutulla maaseudulla jalkautumisen merkitys asiakkaille on suuri. Työntekijöille jalkautuminen on jo tuttua ja se on innostavaa. Se on vaihtelua toimistotyölle ja myös palkitsevaa. Työntekijät kokivat jalkautumisen lisäävään työniloa. Kuhmossa ja Kajaanissa aikuissosiaalityö on jalkautunut pitämään vastaanottoa ja ohjaamaan/saattamaan asiakkaita matalan kynnyksen olohuoneisiin, jotka ovat tärkeitä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta vahvistavia tiloja.

Onnistuneet jalkautumisen kokeilut ovat samalla tukeneet rakenteellisen sosiaalityön ymmärryksen lisääntymistä. Rakenteellisen sosiaalityön pilotti ja rakenteellisen sosiaalityön työryhmän työ on avannut ovet rakenteellisen sosiaalityön maailmaan. Palveluntarve arvion vahvempi työstäminen on aloitettu. Aiheena rakenteellinen sosiaalityö on laaja ja vaatisi pidemmän ajan, jotta rakenteet saataisiin kehitettyä, mutta ensiaskeleet on alueella otettu.

ISO SOS -hankkeessa oli palkattu päätoiminen projektitutkija hankkeen kehittämistyön tueksi. Tutkimuksen tiedonkeruu- ja analyysimenetelmät olivat tieteellisiä, pääosin laadullisen aineiston käsittelyyn tarkoitettuja. Mittarikokeiluista saatu tutkimusaineisto oli määrällistä. Tutkimuksen ideologisen perustana on Toikon ja Rantasen (2009) ajatus tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta. ISO SOS -hankkeessa tutkimuksella kerättiin tietoa kehittämistoimien toteutumisesta, analysoitiin tieto ja syötettiin tulokset takaisin kehittämisprosessiin. Kehittämiseen ja tiedon tuotantoon osallistui hankkeen kehittäjä, käytännön toimijat ja sosiaalityön asiakkaat. (Toikko & Rantanen 2009, 10 - 11.)

Tutkimuksen kulkeminen kehittämisprosessin rinnalla ei ehkä toteutunut toivotulla tavalla. Tutkimuksen ja kehittämisen välinen dialogi olisi pitänyt saada kiinteämmäksi, mihin saattoi vaikuttaa jo edellä mainitut tiedon keruun haasteet. Tutkijan olisi pitänyt pystyä olemaan lähempänä kehittämistyötä ja koordinoimaan tiedon keruuta kokonaisvaltaisemmin. Näin hän olisi pystynyt varmistamaan, että kehittämisen vaiheista olisi saatu tietoa oikeaan aikaan. Kentän palaute tutkijalle tutkimustiedon hyödyistä jäi myös heikoksi, jolloin tutkija ei pystynyt arvioimaan, oliko tutkittu oikeita asioita. Tämä kertonee siitä, että sosiaalityön tutkiva ote ja tutkimuksellisuus yleisemminkin eivät ole käytännön työssä toimiville tuttua. Tutkimuksen ja käytännön toiminnan yhteys on hämärä.

Siltä osin tutkimus kuitenkin onnistui, että se herätti näkemään, miten ja miksi sosiaalityötä ja asiakkaiden saamaa hyötyä tulisi tarkastella tieteellisen tutkimuksen välineillä ja orientaatiolla. Eri osatoteuttajien välillä oli eroja siinä, miten tutkimustieto löysi paikkansa kehittämistyössä. Kainuun sote, jolla on pitkä historia kehittämistyöstä ja -hankkeista, näytti pystyvän paremmin hyödyntämään tutkimuksella tuotettua tietoa. Tutkimus herätti työntekijät näkemään, miten ja miksi sosiaalityötä ja asiakkaiden saamaa hyötyä tulisi tarkastella tieteellisen tutkimuksen välineillä ja orientaatiolla - sosiaalityön yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

Etenkin ryhmäkokeilut osoittivat sen, että niillä saatiin aikaan vaikuttavuutta asiakkaan elämässä. Sosiaalityön osallisuus kuntoutuksellisen ryhmän vetämisessä mahdollisti samalla palveluohjauksen, joka ei ilman sosiaalityöntekijän osallisuutta olisi toteutunut.

Jatkokehittäminen tiiviisti

ISO SOS -hankkeen kokeilujen kokemuksia voidaan hyödyntää uudistuneen aikuissosiaalityön toiminnassa. Asiakasprosessityöskentelyn kaikki vaiheet vaativat edelleen vahvistamista, mutta etenkin omatyöntekijäisyys, asiakkuuden luonteen määrittely, arviointityö, työnjako, mittarityöskentely, tiedon tuotannon ja vaikuttavuutta osoittavien käytäntöjen kehittämiseen tulee jatkossa panostaa. Mittarityöskentely edellyttää lisäksi mittareiden integroimista THL tietorakenteisiin ja tietojärjestelmiin. Myös Empowerment-ajattelumalli vaatii vahvistusta.

Yhteisöllisten tilojen luominen ja ryhmäpalvelut sekä kaupunkikeskuksiin että maaseuduille tulee olla työn keskiössä. Jalkautumalla kolmannen sektorin tiloihin ja järjestämällä POP-up tapahtumia asuinalueille mahdollistetaan ennaltaehkäisevä ohjaus- ja neuvonta ja parannetaan asiakkaiden luottamusta yhteiskuntaan. Toiminnalliset ryhmät tuovat sisältöä ja rytmiä asiakkaiden arkeen ja niiden aktivoiva vaikutus voi viedä asiakkaan tilannetta eteenpäin. Ryhmätoiminnan vakiinnuttaminen tulisi olla osa aikuissosiaalityön työnkuvaa. Ryhmätoimintojen suunnittelussa tulisi huomioida kehittäjäasiakkailta tulleita ideoita. Asiakkaiden osallisuutta tulisi vahvistaa ja toimintaa tulisi pyrkiä suunnittelemaan asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Kehittäjäasiakastoiminta toiminnan juurtumiseen tulisi paneutua.

Kainuun aikuissosiaalipalveluille perustetun facebook-työryhmän työtä tulisi jatkaa ja vahvistaa. Viestintä ja tiedottaminen vaativat Aikuissosiaalipalveluille perustettujen fb-sivujen, somesossu-chat –palveluiden kehittämistä. Viestintään ja tiedottamiseen liittyy myös sosiaalityössä esille tulevien hyvinvointia heikentävien tekijöiden esille nostaminen julkiseen keskusteluun. Kirjoittaminen vaatii osaamisen vahvistamista lisäkoulutuksella. Muun muassa lehti-, blogi- ja YLen julkaisuita on toteutettu ISO SOS Kainuun osahankkeessa.

Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön kokemuksen avulla vahvistui tiedon tuotannon, käytäntötutkimuksen ja sosiaalisen raportoinnin, sekä tiedolla johtamisen ymmärrys. Aikuissosiaalipalveluille perustettiin Kainuussa rakenteellisen sosiaalityön työryhmä ja sen työn jatkaminen olisi tärkeää. Palvelutarpeen arviointien analyysit tulee liittää osaksi rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantoa ja palveluiden suunnittelua. Rakenteellinen sosiaalityö edellyttää työntekijöiden osaamisen vahvistamista.

Palveluiden vaikuttavuuden seuranta tulee vielä kehittää sekä asiakaskohtaisten mittareiden että rakenteellisten sosiaalisia ongelmia kuvaavien seurantaindikaattoreiden kautta. Sosiaalityön käytännön tutkimukseen täytyy jatkossa löytyä rakenteet ja toimintatavat. Tieteellisten kriteerein toteutettava tutkimustoiminta tulisi integroida osaksi käytäntöä ja sen kehittämistä.

Taulukko 8. Arviointi ISO SOS kokeilujen kannattavuudesta Kainuussa.

Arviointi ISO SOS kokeilujen kannattavuudesta Kainuussa

Hankkeen kokeiluihin osallistuneiden aikuissosiaalityön työntekijöiden vastauksien perusteella hankkeen kokeilut näyttäsivät tukeneen työntekijöiden osaamisen kehittymistä ja tarjonnan uudenlaisia tapoja toteuttaa aikuissosiaalityötä.

Hanke oli varsin onnistunut kokonaisuus kehittää aikuissosiaalityötä. Hankkeessa tehty valinta kehittää aikuissosiaalityötä sosiaalityön sisältä käsin oli onnistunut valinta. Työntekijät ja heidän kauttaan asiakkaat saatiin hyvin mukaan yhteiseen tekemiseen ja kokeilemiseen.

Jatkossa olisi kokeiluihin liitettävä tutkimus vielä kiinteämmin. Käytännön ja tutkimuksen kiinteän yhteistyön avulla saavutamme sosiaalityössä vahvemman kyvyn auttaa ja tukea sosiaalityön asiakkaita parhaalla mahdollisella tavalla.

Ennen työntekijöille tuntematonta rakenteellista sosiaalityötä on kehitetty, mutta etenkin työntekijöiden osaamisen vahvistaminen vaatii työstämistä.

Lähteet

Jouttimäki, Päivi & Kangas, Saija & Saurama, Erja (2011) Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti. 2011. (toim.) Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Työpapereita 2011:1.

Kainuun liitto (2017) Kainuu-ohjelma. <https://www.kainuunliitto.fi/kainuu-ohjelma>. Katsottu 30.4.2019.

Kainuun liitto (2017). Tilastot ja ennakkotietoa. Tilastotietoa Kainuun maakunnasta vuodelta 2017. <https://www.kainuunliitto.fi/tilastot>. Katsottu 30.4.2019.

Karjalainen, Pekka & Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna (2019) Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuusselvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y Katsottu 3.12.2019.

Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (2005) Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan työvälineenä 2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:13. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72019/julkaisuja_2005_13_sosiaalityo_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Katsottu 10.6.2019.

Kuusisto Katja, Ekqvist Eeva. 2016. Aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemus asiakkuuden vaikutuksesta elämäntilanteen muutokseen. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):6, 655-669.

Lipponen Saara. 2015. Ryhmämuotoisen sosiaalityön jäljillä – kokemuksia Kipinästä, näkökulmia asiakasläh- töiseen sosiaalityöhön. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö. Pro gradu –tutkielma. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154587/Lipponen_sosiaalityo.pdf?sequence=2

Lyhyesti hahmoterapiasta. Suomen Hahmoterapia ry. <http://www.hahmoterapia.fi/lyhyesti-hahmoterapia>. Katsottu 17.10.2019.

Mouhi Tarja. 2017. Luonnosta voimaa – ryhmämuotoinen luontokuntoutuksen malli mielenterveyskuntoutujil- le. Teoksessa Luontoa elämään – toimintamalleja osallisuuden ja toimintakyvyn vahvistamiseksi. Luontoa elämään, luontoa kuntoutukseen -teemajulkaisu 3/3. Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 24/2017. Lapin ammattikorkeakoulu. Rovaniemi 2017

Nivala Elina, Ryyänen Sanna. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. s. 9-41. yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja

Okulov, Seija (2008). ”Yksinolo on aika orpoo” Vanhusten palveluasumisen yhteisölliset tekijät palvelutalon asukkaiden kokemuksissa. Kuopio: Kuopion yliopisto. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=8b97024e-f15b-4794-b2f5-a6d8cb920bd8>.

Okulov, Seija (2018) Aikuissosiaalityön yhteisölliset toimintaympäristöt – esimerkkinä Kainuu.

Okulov, Seija (2019) Raportti ISO SOS -hankkeen jalkautumiskokeiluista.

Osallisuuden kokemuksen mittaaminen <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/osallisuuden-seuranta/osallisuuden-kokemuksen-mittaaminen>

Palojärvi Helena. 2009. Vertaistuki voimaantumisen välineenä sosiaalityössä. Miten NOVAT-ryhmä auttaa ja tukee, kun naisella on paha olo? Yhteisösosiaalityön erikoisan alan lisensiaatintutkimus. Sosnet-yliopistoverkoston verkkosivut <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=de2042b2-f94e-4426-b737-de704e430061>

Pohjola Anneli, Laitinen Merja, Seppänen Marjaana (toim.) (2014) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja.

Raivio, Helga & Karjalainen, Jarno (2013) Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Era, Taina (toim.): Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y Katsottu 19.10.2019.

Ranne Kaarina, Sankari Anne, Rouhiainen-Valo Tuula & Ruusunen Tuula (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Pori 2005.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki> Katsottu 12.12.2019.

Tiensuu Sirpa. 2014. Päihderiippuvaisten vertaistuki virtuaalikeskusteluryhmässä. Teoksessa Moniammatillisen päihdetyön käytäntöjä kehittämässä – kohdeilmiöitä, menetelmiä, strategioita ja rajapintoja. Orjasniemi Tarja (toim.) Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 57. Rovaniemi 2014.

THL (2019) Tiedosta arviointiin tavoitteena paremmat palvelut. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusalueella (37 – 61). http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138958/URN_ISBN_978-952-343-429-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuikka, Anne & Okulov, Seija & Hankosalo, Timo (2018) Mikä mättää Sotkamossa. Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön pilotti.

Tuikka, Anne (2019) Kämppekuntoutus tutuksi muistio. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä/Kehittämisyksikkö, ISO SOS -hanke. Julkaisematon lähde.

Sumupuu, Piia (2019) Toipumisen tueksi –työkirja.

Liitteet

Liite 1. Yhteenveto loppuraportissa olevista taulukoista

Liite 2. Yhteenveto loppuraportissa olevista kuvioista

Liite 3. ISO SOS -hankkeessa tuotetut julkaisut

Liite 4. 1. ja 2. mittarikokeilun yhteydessä toteutetut 1. ja 2. lomakekyselyt

Liite 5. Taustatiedot ryhmästä

Liite 6. Taustatiedot osallistujasta

Liite 7. Elämänhallinta ja osallisuus -kysely

Liite 8. Kainuun osahankkeessa toteutettu syksyllä 2018 ja syksyllä 2019 sisällöltään vastaavat kyselyt.

Liite 9. Kainuun aikuissosiaalipalveluiden työntekijöiden palautteet vuosilta 2018 ja 2019

Liite 10. Kainuun aikuissosiaalityölle kunniakirja/Itä-Suomen sosiaalityön maineteko vuonna 2019

Taulukot

Taulukon nro	Taulukon nimi	Sivulla
1	ISO SOS hankkeesta tuotettua aineistoa	2
2	Mittarikokeilujen määrä	7
3	Hahmoterapiaryhmien taustatiedot	10
4	Jalkautumiskertojen lukumäärä ja näillä kerroilla tehtyjen kontaktien määrä.	15
5	Hankkeen riskit ja niiden huomiointi hankkeen aikana.	23
6	ISO SOS Kainuun osahankkeen keskeiset tulokset asiakas- ja työntekijä-palautteiden perusteella	24
7	Yhteenveto Kainuun soten sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien palautteista	26
8	ISO SOS Kainuun osahankkeen keskeiset tulokset asiakas- ja työntekijä-palautteiden perusteella	28

Kuviot

Kuvion nro	Kuvion nimi	Sivulla
1	Asiakasprosessin vaiheet ISO SOS -hankkeen kuvaamana.	6
2	Vastasiko mittarityöskentely asiakkaan tuen tarpeita –kyselyn koonta.	8
3	Minne jalkauduttu eli jalkautumisen luonne	15
4	Jalkautumiskerroilla käsitellyt asiat kertojen lukumäärinä.	16
5	Tärkeimmät jalkautumispaikat Kainuun sotien alueella.	17
6	Rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli sisältäen vuosikellon (Tuikka 2018).	21

Julkaisut

ISO SOS -hankkeesta tuotettua aineistoa täältä: <https://www.isonet.fi/iso-sos-hanke>

Koko hanketta koskevat julkaisut:

- Aikuissosiaalityön kirkastettu perusta -raportti:
<https://www.isonet.fi/documents/10510/31325/ISO+SOS+ty%C3%B6pajakooste+150818/e7e4172c-dcf5-4d36-896a-ee152fefa1cd>
- Aikuissosiaalityön työikäisten palveluprosessi – millainen palveluprosessi on? –raportti
- Kykyviisari sosiaalityössä – raportti kykyviisarikokeilun toteutuksesta ISO SOS -hankkeessa
- Aikuissosiaalityön jalkautuminen –video, <https://www.youtube.com/watch?v=3r3qHn5CAKc>
- Piirrosvideo asiakasymmärryksen vahvistamiseksi palvelutarpeen arviosta:
<https://www.youtube.com/watch?v=cNMnLUR4cIE>
- Raportti ISO SOS – hankkeen jalkautumiskokeiluista
- ISO SOS – vaikuttavuuden jäljillä, kaikkien osahankkeiden yhteisraportti

Tulossa vuoden 2020 puolella:

- ISO SOS -hankkeen raportti
- Osallistuivatko asiakkaat ja vaikuttivatko kokeilut? ISO SOS -tutkimusraportti

Kainuuta koskevat julkaisut:

- Kainuun osahankkeen raportti
- Aikuissosiaalityön yhteisölliset toimintaympäristöt – esimerkkinä Kainuu –raportti :
<https://www.isonet.fi/documents/10510/31325/ISO+SOS+Kainuun+raportti+161018/bb3ed076-0d77-494e-b804-93d1958b9e4f>
- Mikä mättää Sotkamossa – rakenteellisen sosiaalityön –raportti:
<https://www.isonet.fi/documents/10510/31325/Sotkamo+raportti+020819/8519f747-a0f7-48f2-932c-242347c665fb>
- Kainuusta ISO SOS ja aikuissosiaalityö muutoksen äärellä vuosina 2018 ja 2019 toteutettujen työntekijäkyselyjen yhteenvetoraportti
- Kainuun VOIMAA RYHMÄstä. Osallisuutta ja sosiaalista toimintakykyä vahvistamassa ryhmässä ja kuntoutuksellisessa sosiaalityössä.

ISON syysseminaarissa Nilsin Tahkolla 20. – 21.11.2019 oli vahvasti esillä ISO SOS –hankkeen kokeiluja. Seminaarin aineistot löytyvät täältä: <https://bit.ly/2XOvXie>

1. JA 2. MITTARIKOKEILUN YHTEYDESSÄ TOTEUTETUT 1. JA 2. LOMAKEKYSELY:

1. LOMAKE alkumittauksen yhteydessä sisälsi seuraavat kysymykset:

- Miten hyvin mittari auttoi hahmottamaan omaa elämäntilannettasi?
- Selvensikö mittari tuen tarpeitasi?
- Miten hyvin mittarin kysymyksiin vastaaminen auttoi sinua oman näkemyksesi esille tuomisessa?
- Miten hyvin työskentely auttoi sinua löytämään asioita, joihin toivon muutosta?
- Miten hyvin työskentely auttoi sinua selkeyttämään asiakkuuden tavoitteita?
- Mikä yhteydenottotapa palveli sinua parhaiten? (puhelinsoitot, WhatsApp, Some, tapaamiset kotikäynneillä, toimistolla, jossain muualla)

2. LOMAKE tarkistus- tai loppu mittauksen yhteydessä sisälsi seuraavat kysymykset:

- Miten hyvin toinen mittaus toi esille tilanneteesi muuttumista ensimmäiseen mittaukseen verrattuna?
- Koetko hyötyväsi mittarin tuomasta muutoksen esille tuonnista?
- Miten hyvin pystyit vaikuttamaan sinulle järjestettyihin palveluihin?
- Miten hyvin olet saanut oman äänesi kuuluviin sinulle järjestetyissä palveluissa?
- Koetko tulleeti ymmärretyksi, niissä palveluissa joihin osallistuit?
- Vastasiko palvelut tuen tarpeisiisi?
- Miten hyvin työskentely on auttanut sinua elämässäsi eteenpäin?
- Miten hyvin työskentely on vahvistanut elämänhallintaasi?
- Olisitko toivonut omatyöntekijän yhteydenpitoa tämän prosessin aikana:
Enemmän____, tämä ollut sopiva____, vähemmän____
- Millainen yhteydenpito palveli sinua parhaiten? (puhelinsoitot, whatsapp, Some, tapaamiset kotikäynneillä, toimistolla, jossain muualla)
- Mistä työskentelystä tai palvelusta koit hyötyväsi? (kirjaa palvelut)
- Saavutitko sen mitä lähditte yhteistyössä (prosessissa) tavoittelemaan?
- Mikä tai millaiset asiat saivat aikaan muutosta tilanteessasi?



TAUSTATIEDOT RYHMISTÄ (ryhmäkokeiluista) – täytetään koko ryhmästä, ei yksittäisistä ryhmäläisistä -

Osallistujien siviilisäätty (jos on tiedossa)

Osallistujien sukupuoli

Ryhmän tapaamiskerrat: montako kertaa kokoontui ja mikä oli intensiteetti (1/kk vai 1/vko)

Ryhmään osallistuneiden työmarkkina-asema:

Montako ryhmässä oli

työssä

työttömänä (kauanko, riittää noin- tieto jos tieto on saatavilla)

työvoiman ulkopuolella (kauanko, riittää noin- tieto jos tieto on saatavilla)

koulutuksessa

vanhempainvapaalla

eläkkeellä

sairas

Mistä/mitä kautta ryhmäläiset ovat ohjautuneet ryhmään?

Mikä oli ryhmään osallistuneiden taustasy syy tulla ryhmään? (ensisijainen syy)

☐ Asuminen

☐ Muutokset elämäntilanteessa

☐ Koulutus

☐ Sosiaaliset suhteet

☐ Arkielämä ja vapaa-aika

☐ Työ

☐ Taloudellinen tilanne

☐ Terveystila

☐ Muu syy, mikä _____

☐ Päihteiden käyttö

(tämän syy-kohdan voi täyttää niin, että riittää lukumäärät kutakin syytä. Ei olla kiinnostuneita yksittäisen ryhmäläisen taustasta, vaan ryhmän "koostumuksesta" yleensä tai siitä, millaisille asiakkaille ryhmä on tar-koitettu)



TAUSTA- JA SEURANTATIEDOT ASIAKASLOMAKKEESEEN

Tunnistenumero _____

Asiakkaan tiedot:

Sukupuoli: Nainen/Mies

Syntymävuosi _____

Siviilisääty: naimaton avoliitossa naimisissa eronnut leski

Perhesuhteet: asun yksin
asun puolison
asun lasten kanssa
jaan talouden jonkun muun kanssa

Lapsia taloudessa: _____

Työmarkkina-asema:

Työssä
Työtön
Koulutuksessa
Vanhempainvapaalla
Opiskelija
Eläkkeellä
Sairausalomalla
Työvoiman ulkopuolella: kauanko _____

Mikä oli asioinnin ensisijainen syy?

Asuminen
Muutokset elämäntilanteessa
Koulutus
Sosiaaliset suhteet
Arkielämä ja vapaa-aika
Työ
Taloudellinen tilanne
Terveystila
Päihteiden käyttö
Muu syy, mikä _____

Asiakkaan kunta/asuinalue _____

Työntekijä täyttää: Olen tehnyt asiakkaalle palvelutarpeen arvion: Kyllä / En



Tällä lomakkeella keräämme tietoa ryhmän toiminnan vaikutuksista osallistujiin. Tieto ei sisällä mitään henkilötietoja, vain sen onko kyse alk- vai loppumittauksesta (lomaketta täyttäessäsi valitse kummasta kyse). Työntekijä käyttää asiakkaan tunnistenumeron.

Alkumittaus ☐ Loppumittaus ☐ Tunnistenumero (jos on) _____

RYHMÄN NIMI _____

ELÄMÄNHALLINTA JA OSALLISUUS – väittämät

Valitse numero joka vastaa parhaiten omaa käsitystäsi

	1=täysin eri mieltä	2= lähes eri mieltä	3= ei samaa, ei eri mieltä	4=lähes samaa mieltä	5= täysin samaa mieltä
Taloudellinen tilanteeni on sellainen, että selviän jokapäiväisistä kuluista.	1	2	3	4	5
Tunnen itseni terveeksi.	1	2	3	4	5
Tunnen että selviydyn edessä olevista asioista.	1	2	3	4	5
Ohjaan oman elämäni kulkua.	1	2	3	4	5
Tunnen itseni yksinäiseksi.	1	2	3	4	5
Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita.	1	2	3	4	5
Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä.	1	2	3	4	5
Haluan ja voin olla avuksi muille ihmisille.	1	2	3	4	5
Koen, että minuun luotetaan.	1	2	3	4	5
Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön.	1	2	3	4	5
Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen.	1	2	3	4	5
Koen olevani tarpeellinen jollekin toiselle ihmiselle.	1	2	3	4	5
Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin.	1	2	3	4	5
Tunnen, että minun tarpeitani kuunnellaan.	1	2	3	4	5

Kainuun osahankkeessa toteutettu syksyllä 2018 ja syksyllä 2019 sisällöltään vastaavat kyselyt. Tässä syksyn 2019 kysely:

ISO SOS - Osallistuvat asiakkaat ja vaikuttavat kokeilut sosiaalityössä

Vastaa tähän kyselyyn nimettömänä

Kun piilotettua identiteettiä käytetään kyselyissä, vastauksen yhteyteen ei tallenneta tunnistetietoja, kuten selain- ja käyttöjärjestelmätietoja, vastaajan IP-osoitetta tai sähköpostiosoitetta. Piilotettu identiteetti suojaa vastaajan henkilöllisyyttä.

1) * Työskentelen

- ☐ sosiaalihjaajana
- ☐ sosiaalityöntekijänä

1 Vaikuttavan työn tekemisen lähtökohdat aikuissosiaalityössä

Sosiaalityö on henkisesti vaativaa työtä. Työntekijöiden hyvinvoinnilla on yhteys myös asiakastyöhön. Vaikuttavan työn aikaan saamiseksi tulee asiakasmäärien olla kohtuullisia, jotta asiakkaan kuulemiselle, ajattelulle ja asioiden eteenpäin viemiselle jää aikaa.

2) * Asiakasmääriä on selvitetty. Kuinka monelle asiakkaalle arvioit/tiedät olevasi oma työntekijä?

- ☐ 0–19
- ☐ 20–39
- ☐ 40–59
- ☐ 60 tai enemmän
- ☐ Tai tarkka lukumäärä:

3) * Miten uuvuttavaksi koet työsi tällä hetkellä?

- ☐ 1 En lainkaan ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 Erittäin uuvuttavaksi

4) * Työparityöskentely työntekijäkokemusten mukaan helpottaa sosiaalityön aiheuttamaa henkistä taakkaa ja lisää työniloa. Oletko samaa mieltä?

- ☐ Kyllä ☐ En

5) * Teetkö työparityötä?

☐ Kyllä ☐ En

6) * Etenkään pienissä kunnissa ei työparia ole aina saatavilla. Olisitko valmis kokeilemaan työparityöskentelyä etähallinnan kautta?

☐ Kyllä ☐ Ei

7) * Sosiaalityön yhteiskuntasidonnaisuus sen kovine arvoineen haastaa sosiaalityön arvot. Arvoristiriita lisää henkistä kuormittavuutta ja jopa alentaa työmotivaatiota. Käydäänkö työyhteisössäsi arvokeskustelua ja onko työyhteisössäsi rakennettu kaikkien tiedossa olevat yhteiset arvot?

☐ Kyllä ☐ Ei

8) * Miten arvioit työaikasi jakaantuvan viikoittain prosentteina (yhteissumma 100 %) seuraaviin työn sisältöihin:

	0 %	5 %	10 %	20 %	30 %	40 %	50 %
Toimeentulotukityö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palveluohjaus ja neuvonta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakasprosessityöskentely (olet omatyöntekijä)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dokumentointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmien vetäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu kuin asiakastyö esim. koulutukset, kokoukset, työnohjaus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kehittämistyö, ennaltaehkäisevä työ tai viestintä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9) * Arvioi asiakasprosessityöskentelyn työajan jakaantuminen prosentteina (yhteissumma 100 %):

	0 %	5 %	10 %	20 %	30 %	40 %	50 %
Palvelutarpeen arvio, ei sisällä mittarityöskentelyä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelutarpeen arvio, sisältää mittarityöskentelyä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Moniammatillisten verkostojen kokoaminen ja verkostotyö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

0 5 10 20 30 40 50
% % % % % % %

Tukipalvelujen järjestäminen

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Arjen tuki ja ohjaus, sosiaalisen kuntoutuksen orientaatiolla tehtävä työ

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Ryhmiä vetäminen

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Asiakkaan asioista tiedottaminen

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Dokumentointi

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

2 Asiakasprosessi

Asiakastyön toimintaa ohjaa yksilöllisesti huomioitava asiakasprosessi ja palveluntarve. Prosessityöskentelyssä asiakkaan osallisuus tulisi olla vahvaa, koska asiakas on oman elämäntilanteensa paras asiantuntija. Työntekijän rooli on toimia ikään kuin asiakkaan asianajajana. Kokonaistilanne vaatii sosiaalisen ymmärrystä ja etenkin erityistä tukea tarvitsevilla jopa läheisten kuulemista.

2.1 Asiakasprosessityöskentely

10) * Koetko asiakasosallisuuden prosessityöskentelyssä merkitykselliseksi?

☐ Kyllä ☐ En

11) * Näetkö omatyöntekijän roolissa olevasi ikään kuin asiakkaan asianajaja?

☐ Kyllä ☐ En

12) * Asiakkaan asioista tiedottaminen on tärkeää asiakkaan asioiden etenemiselle. Koetko tiedottamisen toimineen asiakkaan asioita eteenpäin viettäessä?

☐ 1 Ei kovin hyvin ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 Erittäin hyvin

2.2 Palvelutarpeen arvio (PTA)

PTA arvio on asiakasprosessin ydin ja sen työstäminen tulisi tehdä huolellisesti, mahdollisesti työparityönä. SHL:n mukaan on vältettävä päällekkäistä työtä ja tarpeen mukaan otettava esim. terveydenhuollon asiantuntemus mukaan työstämään palvelutarpeen arviota.

13) * Eräs kehittäjäasiakas kertoi toivovansa hänen moniongelmaista tilannetta hoitamaan työparin. Hänen mielestä asiakasasiat tulisi kirjattua paremmin ylös, huomioitua kokonaisvaltaisemmin ja työntekijöiden tavoitettavuus toisi turvallisuutta. Oletko samaa mieltä?

☐ Kyllä ☐ En

14) * Näetkö moniammatillisen yhteistyön merkityksellisenä palvelutarpeen arvioinnissa?

☐ Kyllä ☐ En

15) * Käytätkö Kainuun soten palvelutarjotinta?

☐ Kyllä ☐ En

16) * PTA:ssa tukipalvelut tulee "räätälöidä" asiakastarpeisiin siten, että niillä olisi mahdollista saada aikaan valtaistumista ja voimaantumista asiakkaan elämässä. Onko Sinulla omatyöntekijänä mahdollisuus hankkia asiakastarpeisiin "räätälöityjä" tukipalveluita?

☐ Kyllä ☐ Ei

2.3 Mittarikokeilut

ISO SOS -hankkeella on kokeiltu Kykyviisaria, sekä ESY-, AHV- mittareita. Ne ovat hyvä keskustelunpohja asiakasprosessissa ja tuottavat tietoa asiakkaan tilanteesta palvelutarpeita laadittaessa. Mittaus tehdään asiakasprosessin alussa ja lopussa, sekä tarpeen mukaan väliarviontina.

17) * Näetkö mittareiden käytöllä saavasi lisäarvoa prosessoidessasi asiakkaan kanssa hänen elämäntilannettaan?

☐ Kyllä ☐ En

18) * Saitko hankkeen aikana lisäymmärrystä mittareiden käyttöönoton merkityksellisyydestä?

☐ Kyllä ☐ En

19) * Näetkö/koitko mittareiden käyttöönoton hankalaksi?

☐ Kyllä ☐ En

20) * Näetkö mittareiden käyttöönoton avaavan asiakkaan elämästä näkökulmia, joita et ilman mittarin käyttöä saisi?

☐ Kyllä ☐ En

3 Jalkautuva sosiaalityö ja verkostoituminen

Jalkautuminen linkittyy niin yksilö-, kuin yhteisötyöhön, moniammatillisuuden ja yleensäkin sosiaalityön roolin vahvistamiseen ja tunnettavuuden lisäämiseen.

21) * Missä määrin olet tehnyt jalkautuvaa sosiaalityötä?

☐ 1 Vähän ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 Paljon

22) * Näetkö jalkautuvan sosiaalityön miten merkitykselliseksi?

☐ 1 En kovin merkitykselliseksi ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 Erittäin merkitykselliseksi

23) * Onko yhteisösosiaalityö sinulle tuttu käsite?

☐ Kyllä ☐ Ei

24) Mikäli vastasit kyllä, teetkö itse yhteisösosiaalityötä?

☐ Kyllä ☐ En

25) * Näetkö yhteisösosiaalityön merkitykselliseksi?

☐ 1 En kovin merkitykselliseksi ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 Erittäin merkitykselliseksi

26) * Oletko ohjannut asiakkaita paikkakunnallasi sijaitseviin matalan kynnyksen/kynnyksettömiin kohtaamispaikkoihin?

☐ Kyllä ☐ Ei

27) * Eräs kehittäjäasiakas toi esille, että: "Aikuissosiaalityön pitäisi olla vahvasti mukana eri tilaisuuksissa kertomassa toiminnastaan. Se saisi tätä kautta enemmän arvostusta". Koetko tärkeäksi, että sosiaalityö markkinoi itseään?

☐ Kyllä ☐ En

28) Mikäli vastasit edelliseen kyllä, olisitko valmis tekemään markkinointityötä?

☐ Kyllä ☐ En

4 Rakenteellisen sosiaalityön merkitys aikuissosiaalityössä

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7 §, 3 mom:n mukaan rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu sosiaalihuollon tuottama vaikuttavuustieto ja kehittäjäasiakkaiden asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua. Siihen kuuluu myös yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen.

29) * Tiesitkö että vaikuttavuustutkimuksen aineistoa tuotetaan esim. asiakasprosessityössä mm. mittareilla tai asiakaspalautekyselyillä?

☐ Kyllä ☐ En

30) * Näetkö kehittäjäasiakkaiden palveluista ja kohtelusta saadut kokemukset merkityksellisiksi pohdittaessa yhteiskunnallisten ongelmien taustavaikuttajia?

☐ Kyllä ☐ En

31) * Ennaltaehkäisevä työ on osa rakenteellista sosiaalityötä. Haluaisitko olla mukana järjestettäessä moniammatillisesti ennaltaehkäisevää työtä liittyen esim. yksinäisyyteen, velkaantumiseen tai riippuvuuksiin? Tällöin aiheisiin tulisi saada myös lisäkoulutusta.

☐ Kyllä ☐ En

32) * Kainuun kunnissa toimii hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) –työryhmät, johon olisi sosiaalityön merkityksellistä päästä osalliseksi. Se on osa sosiaalisen vahvistamista. Onko ko. työryhmät Sinulle miten tuttuja?

☐ 1 Ei kovin tuttuja (en ole ikinä kuullutkaan) ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 Erittäin tuttuja (kuulun työryhmään)

5 Kehittäminen ja viestintä

Pääkaupunkiseudun aikuissosiaalityössä on otettu asiakkaita mukaan kehittämään aikuissosiaalityötä yhteistutkimuksellisesti. Siellä halutaan kannustaa kaikkia sosiaalialan työntekijöitä kokeilemaan yhteistutkimista. Yhteistutkiminen yhdessä asiakkaiden kanssa on helppoa, mutta vaatii rohkeutta, heittäytymistä ja aika usein omalta mukavuusalueelta poistumista. Myös viestintää ja sen tehostamista tulisi kehittää ja sitä varten tulee luoda erilaisia some-palveluita osana asiakastyötä.

33) * Koetko pystyväsi vaikuttamaan aikuissosiaalityön kehittämiseen?

☐ 1 En pysty ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 Pystyn

34) * Koetko tulleeesi kuulluksi työyhteisössäsi?

☐ 1 En tule kuulluksi ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 Tulen kuulluksi

35) * Olisitko kiinnostunut kehittämisestä?

☐ Kyllä ☐ En

36) Mikäli vastasit edelliseen kyllä, olisitko halukas kehittämään aikuissosiaalityötä yhteistutkimisella?

☐ Kyllä ☐ En

37) * Koetko, että kehittämisorientaatio voisi lisätä työsi mielekkyyttä?

☐ Kyllä ☐ Ei

38) * ISO SOS -hankkeen aikana nostimme esille viestinnän merkitystä mm. lisäämässä tietoa paikallisista oloista hyvinvoinnin edesauttajana/esteenä. Viestinnän opettelu on sisältänyt koulutusta ja erilaisia viestinnän muotojen opettelua (FB, somesossu, lehtijulkaisut, blogit) ja tätä työtä tulemme jatkossakin vahvistamaan. Mitä viestinnän vahvistaminen mielestäsi vaatii?

6 Kainuulaisen aikuissosiaalityön näkymiä

39) Kirjoita muutaman rivin mittaisesti oma näkemyksesi siitä, saatiinko ISO SOS -hankkeella vietyä eteenpäin Kainuun aikuissosiaalityötä. Mitä jäit kaipaamaan tai mitkä ovat jatko-odotuksesi kehittämisen suhteen? Voit jättää myös terveisiä ISO SOS-hankkeelle. Kiitos kun jaksoit vastata kyselyyn □ Hyvää syksyn jatkoa!

© Copyright www.questback.com. All Rights Reserved.

Kainuun palautekoonta vuosilta 2018 ja 2019

Vuoden 2018 palautteet:

"Työntekijöiltä aikaa paneutua asiaan. Jokaisella taitaa painaa takaraivossa vain tekemättömät työt joissa on aikarajat".

"Työntekijäresurssit kuntoon!"

"Kainuun aikuissosiaalityö ja muutkin suomen sosiaalityökentille tulisi saada jotenkin muutosvastarintaa vähemmäksi esimerkiksi työntekijän koulutuksilla muutoksen tarkeydestä ja työntekijöille perustelut, niin olisi ehkä mahdollisuus muutosta tapahtua asenteissa. Mutta muutoksien kehittäjän tulisi hyväksyä sekin, että jos muutoksia tulee alle vuodessa aina yksi eikä sitä toivottua muutosta ehditä "juurruttaa" työkäytänteisiin, niin tulee jossakin tilanteessa työntekijöille jo muutossuupumus, vaikka olisi kuinka muutos myönteinen. Usein aikuissosiaalityön työntekijä on kannustamassa, motivoimassa ja neuvomassa asiakkaita suomen sosiaalivakuutusten muutokseen, jos työntekijä ei ole valmis muutoksen tuuliin, niin se asia heijastuu ikävällä tavalla asiakkaisiin ja heidän toimintaan"

"Ihan ensiksi aikuissosiaalityön kehittämisessä tulisi ottaa huomioon ihmisten asenne aikuissosiaalityötä kohtaan, se on edelleen negatiivinen. Tämä on ehkä tärkein kehittämisen alue. Rinnalla voi kehittää menetelmiä yms. mutta niin että huomioidaan työntekijöiden jaksaminen ja perustyön sujuminen. Ainainen kehittäminen ja muokkaaminen vie erittäin paljon voimia ja myös motivaatiota, koska silloin tuntuu ettei mikään ole hallussa, ei osaa mitään ja koko ajan pitäisi tehdä jotenkin hienommin ja enemmän".

"Pirstaleinen, palvelut eivät jakaudu yhdenvertaisesti eri kuntien välillä. Asiakasmäärissä isoja eroja. Emme hyödynnä somea".

"Sähköpostiviestittely asiakkaiden kanssa ei ole sallittua, silti esimerkiksi monet nuorista on tavoitettavissa varmimmin juuri sähköpostilla. Asiakkaille ei ole riittävästi palveluja tarjolla".

"Sosiaalityö lähemmäksi asiakasta, kentällä voi ennaltaehkäistä, toimistoissa lähes yksinomaan sammutellaan tulipaloja. "Sitä, mitä ei näe, sitä ei tiedä."

"Asiakkaiden saamat päätökset aina tekijänsä näköisiä, jokaisella työntekijällä omanlaisensa näkemykset ja linjaukset siitä, millä perustein täydentävää tai ennaltaehkäisevää toimeentulotukea myönnetään tai jätetään myöntämättä. Tiettyjä, yksittäisiä ja tunnettuja/tiedostettuja reunaehtoja ja maksuperusteita on olemassa".

"Palveluja tulisi yhdistää jotta asiakkaan ei tarvitsisi käydä monessa paikassa asioitaan hoitamassa. Asiakkaiden tasavertainen kohtelu ja heidän kuunteleminen on tärkeää, siihen pitäisi panostaa. Jokaisen työntekijän tulisi miettiä omia asiakaspalvelutaitoja ja kehittää niitä".

"Työntekijäresurssien lisääminen jotta asiakkaat pääsevät palveluihin ajoissa. Jalkautuvaa sosiaalityötä pitäisi lisätä".

"Jalkautumista pitäisi olla entistä enemmän, asumisen ohjausta kaivataan. Some / insta sossu voisi olla ko-keilun paikka. (vrt Kela Kerttu)".

"Sosiaalisen kuntoutuksen palvelut asiakkaan tueksi. Työparityöskentely aikuissosiaalityön työntekijöiden SEKÄ muiden toimijoiden kanssa, esim. Kainuun soten muut palvelut, diakoniatyö, kolmannen sektorin palvelut, koulut jne."

"Yhteiset raamit Kainuun soten aikuissosiaalityöhön, alueellisia erityistarpeita unohtamatta".

"Eri tyyppiset asumiseen ja kotona pärjäämiseen liittyvät ongelmat aiheuttavat eniten päänsäryä sosiaalityötä tekeville. Rajapinnat kotihoidon ja vanhustalveluiden kanssa kaipaivat selkiyttämistä, samoin yhteistyö sosiaalipäivystyksen kanssa. Vaikea asiakasryhmä ovat yksin asuvat päihdeongelmaiset, joiden kyky huo- lehtia asunnosta ja itsestään on heikentynyt".

"Asumisen ohjaus, välitystilat ja välivuokraus ovat isoja askelia hyvään suuntaan, jo pitkään kaivattuja työkaluja!"

"Toivoisin aikuissosiaalityössä olevan jatkossa enemmän mahdollisuuksia tehdä prosessinomaista vaikuttavaa työtä, eikä pelkästään yksittäisiä päivystyksellisiä toimenpiteitä. Toisaalta toivoisin kovasti työtä kehitettävän siihen suuntaan, että tehtäisiin tarkoituksenmukaisissa tilanteissa moniammatillista yhteistyötä, mutta ei kuitenkaan päällekkäistä työtä. Päällekkäisyyttä on tällä hetkellä esim. sosiaalipäivystyksestä tulevien yhteydenottojen käsittelyssä; samoista tilanteista menee huoli-ilmoitus usealle eri taholle, jolloin asiaa selvittää yhtäaikaaisesti moni työntekijä".

"Lean-periaatteet käytäntöön!"

"Räätälöidyt palvelut, vajaatyökykyisille työpaikkoja, välinputoajille toimintapaikkoja, joustavuutta peruspalveluiden yhteistyössä".

"Kainuussa aikuissosiaalityö on jäänyt edelliselle vuosisadalle asiakkaiden yhteydenottotavoissa sekä asiakastietojärjestelmien sisällön, tehokkuuden ja toimivuuden osalta. Kaipaamme nopeampaa, tehokkaampaa ja strukturoidumpaa asiakastietojen ja palvelujen "syöttö" mahdollisuutta ja asiakkaiden kanssa asioinnin vapauttamista somessa kaikilla kanavilla ja sähköpostin välityksellä, sekä tekstiviestien käytön laajentamista. OmaSote on huonosti hyödynnetty. Miten paljon aikaa säästyisi, kun asiakkaalle voisi laittaa esimerkiksi kutsut, kartoitukset, arvioinnit ja päätökset suoraan sähköpostiin. Kainuun Soten olisi hyvä siirtyä vielä paperittomampaan aikaan, mikäli asiakas ei tarvitse paperitulostetta, eikä lainsäädäntö sitä vaadi".

"Yhteistyötä mt-palvelujen ja terveydenhuollon kanssa tulee lisätä, resursseja verkostotyöhön tarvitaan".

Kainuun työntekijäpalautteet vuodelta 2019:

"Hankkeen aikana saatiin vahvistettua rakenteellista sosiaalityötä mm hyte-työryhmiin osallistuminen. Palvelutarpeen arviointia on kehitetty ja kehitetään edelleen. Saatiin pysyvämmiin kehittäjä-sosiaalityöntekijän työpanosta Kainuuseen. Mittareiden kokeilu ja käyttöön otto asiakastyöhön systemaattisemmin jäi vielä kesken".

"ISO SOS -hankkeella saatiin vietyä Kainuun aikuissosiaalityötä eteenpäin, kuten:

- vuorovaikutukseen osaamista ja kehittymistä -aikuissosiaalityössä mittarikokeiluja
- asiakasprosessien kirkastamista -mittarikokeilut tekivät tutuksi työvälineitä
- mittarit ovat käytössä Kainuun sotessa, esimerkiksi KYKY-viisari
- jokaisessa kunnassa HYTE-työryhmään sosiaalityön panos ja yhteistyötä HYTE sotelaisille"

"Kiitos Anne Tuikalle erittäin positiivisesti tsemppaavasta kehittämiseen innostamisesta".

"Hanke jäi hieman etäiseksi kun arkityö vei aikaa ja voimia. Mitä jään kaipaamaan: asiakkaiden osallistumista erilaisiin toimintoihin tulisi tukea myös rahallisesti. Aikuissosiaalityön asiakkaat ovat erityisen pienituloisia ja tarvitsevat taloudellisia kannustimia erilaisiin toimintoihin. Tätä asiaa olisin toivonut nostettavan esille".

"ISO SOS-hanke antoi ainakin osallistujalle tietoa aikuissosiaalityön suunnista tällä hetkellä tulevaan. Olisi ollut hyvä asia, että kaikki olisivat jotenkin osallistuneet koulutuksiin, koska Kainuun sote on laaja ja työkäytänteet näyttävät eroavan alueittain, ei kuitenkaan kovin isosti. Tuota keskustelua muutoksesta tulee käydä nyt usein, koska muutos on tärkeä nyt, kun toimeentulotuki siirtyi Kelalle (olisi ehkä ollut hyvä jos keskustelu olisi aloitettu jo 2015, olisi ehditty kehittää paljon palveluja ja kokeilla erilaisia mahdollisuuksia). Mielestäni ei tule keskittyä ainoastaan siihen, että täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki on suunnassa koko Kainuun alueella samanaista, vaan tulee huomioida miten muuten voimme tarjota asukkailla hyvää sosiaalipalvelua, josta he hyötyvät".

"Aikaa. Resursseja. Arki realismi työssä on, että aika menee asiakasasioihin reagoidessa, avun pyyntöihin, soittopyyntöihin vastaamiseen, ohjaukseen, neuvontaan, päätöksentekoon, dokumentointiin ja sen turvaamiseen, että asiakas asiat olisi hoidettu hyvin ja myös oma selusta turvattu. Kun jatkuvaan on riittämättömyyden tunnetta, ettei päivän aikana ennätä kaikkiin näihin edes reagoida, tuntuu, että mistä ajan repii vielä johonkin muuhun".

”Vastuuta on paljon ja vastuu kalenteroinnista on tyystin sysätty työntekijöille ja tehtäviä on paljon. Mitä priorisoin, mikä tulisi tehdä ensin? Mitä tehdään, mikäli asiakasasioita on jätetty hoitamatta aikataulussa, hake-
muksia käsittelemättä, soittopyyntöihin vastaamatta, koska aikaa on käytetty vaikkapa blogikirjoitukseen, kuka tästä joutuu vastuuseen ja kuka ottaa valitukset vastaan? Viestinnän suhteen (esim. lehtijutut ja blogit) voisi olla toimivaa, että ottaisimme koko porukan voimin ja yhteistyössä pohtima teema esille, jonka suhteen haluaisimme vaikuttaa ja ottaa kantaa koko työyhteisönä. Viestintää ei saisi jättää yhden kontolle, mutta yksi voisi lopulta ”stilisoida” tekstit ja julkaista tms. Yhdessä varataan aikaa teemojen pohtimiselle, tiedon keruulle, mitä nostetaan esille ja työstetään sisältöä. Johto voisi myös linjata paljonko aikaa jokainen varaa kalenterista viestinnälle. Viestinnän vahvistaminen vaatii myös rohkeutta nousta näkyväksi, olla esillä ja nousta puhumaan heikoimman puolesta ja vaikuttamaan”.



Kainuun aikuissosiaalityölle kunniakirja/Itä-Suomen sosiaalityön maineteko vuonna 2019

Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus myönsi Kainuun aikuissosiaalityölle Sosiaalityön maineteko Itä-Suomessa vuonna 2019 kunniakirjan hankkeen päätösseminaarissa Kajaanissa 29.11.2019:

Kunniakirjan sisältö:

KUNNIAKIRJA

Sosiaalityön maineteko Itä-Suomessa vuonna 2019

Aikuissosiaalipalvelujen vastuualue

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän (Kainuun sote) aikuissosiaalipalvelujen vastuualueella kehitetään aikuissosiaalityötä asiantuntevasti ja pitkäjänteisesti. Työkentän monista haasteista huolimatta tiimin toiminnassa näkyvät innostuneisuus ja asiakaslähtöisyys, mutta myös pyrkimykset vaikuttaa laajemmin paikallisiin yhteisöihin ja kainuulaisten hyvinvointiin.

Kehittäjäsosiaalityöntekijä AnneTuikan työpanos ISO SOS -hankkeessa on ollut esimerkillinen sekä asiakaita ja moni toimijatahoja aidosti osallistava. Aikuissosiaalipalvelujen vastuualuepäällikkö Päivi Ahola-Anttonen on tiiminsä kanssa edistänyt ennakkoluulottomasti aikuissosiaalityön asemaa palvelujärjestelmässä. Aikuissosiaalityössä pitkäjänteinen kehittämismyönteisyys ja sinnikkyys näkyy edistysaskelina. Kainuun soten aikuissosiaali-palveluissa tehtävää työtä voidaan pitää kannustavan esimerkillisenä rakennettaessa aikuissosiaalityön hyvää tulevaisuutta.

Kuopio 29.11.2019

Itä-Suomen sosiaalialan kannatusyhdistys ry
Tuomo Meriläinen, hallituksen puh.joht.

Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Tarja Kauppila, johtaja

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ

JULKAISULUETTELO

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut

Sarja B: selvitykset ja tutkimukset

Sarja C: hallinnolliset asiakirjat

Sarja D: monistesarja

=====

Sarja A

A:1 Viestintäsuunnitelma 2015-2016

Sarja B

- B:1 Vammaispalveluhankkeen Kainuun osahankkeen loppuraportti
- B:2 Tukeva 3 – juurruttamishanke
Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen Pohjois-Suomessa
Kainuun osahanke
Loppuraportti 1.10.2012–31.10.2013
- B:3 Virta – Pidämme huolta työ ja toimintakyvystämme sekä tulevaisuudestamme 2011–2013 –loppuraportti”
- B:4 Kainuulainen lapsi lastensuojelutarpeen selvityksessä vuosina 2013–2014
Pohjois-Suomen Lasten Kaste – Kainuun toiminnallinen osakokonaisuus
- B:5 Tietoa potilaan oikeuksista ennen hoitoa, hoitotilanteesta ja hoidon päättymisen jälkeen
- B:6 Sosiaalinen kuntoutus 2016 –Työryhmän raportti ja suositukset
- B:7 Työ Unelmatyöksi – tuottavuutta ja työhyvinvointia Kainuun sotessa – hanke, loppuraportti 9/2015- 12/2017

Sarja C

- C:1 Talousarvio 2013 ja taloussuunnitelma 2014–2016
- C:2 Vuosikertomus 2012 Kainuun maakunta - kuntayhtymä
- C:3 Talousarvio 2014 ja taloussuunnitelma 2015–2017

- C:4 Vuosikertomus 2013 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
- C:5 Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014–2015
- C:6 Talousarvio 2015 ja toiminta- ja taloussuunnitelma 2016 – 2018
- C:7 Vuosikertomus 2014 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
- C:8 Talousarvio 2016 ja taloussuunnitelma 2017-2019
- C:9 Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen ja siihen liittyvien palvelujen suunnitelma 2015-2020
- C:10 Vuosikertomus 2015 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
- C:11 Talousarvio 2017 ja toiminta- ja taloussuunnitelma 2018–2020
- C:12 Lapset ensin,
Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017–2021
- C:13 Vuosikertomus 2016 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
- C:14 Talousarvio 2018 ja toiminta- ja taloussuunnitelma 2019–2021
- C:15 Vuosikertomus 2017 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
- C:16 Kainuun kuntien yhteinen kotouttamisohjelma 2018–2019
- C:17 Talousarvio 2019 ja toiminta- ja taloussuunnitelma 2020–2022
- C:18 Vuosikertomus 2018 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
- C:19 Talousarvio 2020 ja toiminta- ja taloussuunnitelma 2021–2023

Sarja D

- D:1 Tieto toiminnaksi – hankkeen raportti
Lapsiperheiden ja nuorten päihdepalvelujen
kehittämislinjauksia – Tietoa päihteistä ja päihdepalvelujen tarpeesta Kainuussa

- D:2 Osallisuutta ja sosiaalista vahvistumista Kainuussa - Virta Kainuu -osahankkeen loppuraportti
- D:3 Palvelutarjotin 2013 – Päivätoimintaa ja matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja Kainuussa, Virta Kainuu –osahanke
- D:4 Selvitys tehostetun palveluasumisen palvelusetelin hinnoittelusta - Aktiiviasiakashankkeen selvityksiä
- D:5 Strengthening the Customer's Freedom of Choice - Aktiiviasiakashanke Alankomaissa ja Belgiassa syksyllä 2013
- D:6 Aktiiviasiakashankkeen loppuraportti - Kyllä kai minä itse parhaiten tiedän, mitä palveluja tarvitsen
- D:7 Hyve - johtamisen kartta Vuorovaikutuksellisella johtamisella uusiin tavoitteisiin – hanke 1.3.2012–31.10.2014 Kainuun osahanke Loppuraportti
- D:8 Ikäihminen toimijana – hanke – Vanhuspalvelulain toimeenpanoa Pohjois-Suomessa 2013–2014 1.7.2013–31.10.2014 Kainuun osahanke Loppuraportti
- D:9 Terveempi Pohjois-Suomi 2 1.3.2012–31.10.2014 Kainuun osahanke Loppuraportti
- D:10 Selvitys kotona asumista tukevien palvelujen tuotteistamis- ja ryhmittely-tavoista taustainformaatioksi Hyvinvoinnin palvelutarjottimen kehittämistä varten
- D:11 Selvitys laatutakuusta ja palvelutuotekuvauksista taustainformaatioksi Hyvinvoinnin palvelutarjottimen kehittämistä varten
- D:12 Hyvinvoinnin palvelutarjotin – käyttöopas palvelusetelituottajille
- D:13 Hyvinvoinnin palvelutarjotin – käyttöopas palveluntuottajille
- D:14 Rekisteröitymisopas – näin annat perustietosi Hyvinvoinnin palvelu-tarjottimelle
- D:15 Hyvinvoinnin palvelutarjottimen käyttöopas ympärivuorokautisia hoivapalveluja tuottaville palveluntuottajille
- D:16 Ylläpitäjän ohje – rekisteröintianomuksen käsittely ja palveluntuottajan lopullinen hyväksyminen Hyvinvoinnin palvelutarjottimelle
- D:17 Ylläpitäjän opas – Hyvinvoinnin palvelutarjottimen eManagement-järjestelmään
- D:18 Hyvinvoinnin palvelutarjottimen käyttöopas asiakasohjaajille
- D:19 Hyvinvointi hakusessa – riippuvuus riskinä Päihde- ja mielenterveyspalveluketjujen, kuntoutusyhteistyön ja työmenetelmien kehittäminen Lapissa ja Kainuussa 1.3.2013–31.10.2015 Loppuraportti Kainuun hankeosio
- D:20 Pohjoinen Sote ja tuottamisen rakenteet – hanke Kainuun toiminnallinen osakokonaisuus, loppuraportti 1-10/2015
- D:21 Hoitotyön kirjaamisen kehittäminen, RAI-järjestelmän käytön laajentaminen ja hoitoisuusluokitusjärjestelmän käyttöönoton tukeminen
- D:22 Huolenkarkotuspäivä
- D:23 Miten minä kommunikoin - inhorehellinen työkirja
- D:24 Virta II –hankkeen Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan käsikirja
- D:25 Laatua lastensuojeluun, Pohjois-Suomen Laste Kaste –hankkeen Kainuun toiminnallinen osakokonaisuus Loppuraportti 4/2014 – 3/2016
- D:26 Virran tuomaa Esimerkkejä sosiaalisen kuntoutuksen menetelmistä ja käytännöistä
- D:27 Loppuraportti: Virtaa vielä – Virta II –hanke
- D:28 Sosiaalisen kuntoutuksen työryhmän raportti ja suositukset
- D:29 Maaseudun tuetut liikkumispalvelut kaikkien käyttöön MATKA -hankkeen loppuraportti 11/2016
- D:30 Vajaaravitsemuksen ennaltaehkäisy ja hoito Kainuun sotessa, loppuraportti 6/2016 – 6/2017
- D:31 Paljon tukea tarvitsevat – paljon palveluita käyttävät, loppuraportti 8/2015 - 9/2017

- D:32 Iäkkäiden maakunnallinen palvelukokonaisuus Kainuussa
- D:33 VESOTE – Vaikuttavaa elintapaohjausta sosiaali- ja terveydenhuoltoon poikkihallinnollisesti -hanke, loppuraportti 2/2017 – 12/2018
- D:34 Erityislasten omaishoidon kehittäminen Kainuussa – Erinomainen -hanke, loppuraportti 1/2017 – 12/2018
- D:35 Sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen Kainuussa 2017 – 2018, SOS Kainuu -hanke
- D:36 Sosiaali- ja terveydenhuollon dokumentaatio, kirjaaminen ja tiedonkulku Kainuun sotessa -hanke, loppuraportti 1/2016 – 12/2018
- D:37 OTE maakunnassa – Polut kuntoon -hanke, loppuraportti 4/2017 – 10/2018
- D:38 Muutosta, kasvua ja vahvistusta perhekeskuksiin Kainuussa -hanke, loppuraportti 1/2017 – 12/2018
- D:39 Opas Erityislasten vanhemmuus ja omaishoidon tuki
- D:40 Savuttomana leikkaukseen -hankkeen loppuraportti
- D:41 Kainuun palvelusetelikokeilu – Henkilökohtainen budjetti HB, loppuraportti
- D:42 ISO SOS – Osallistuvat asiakkaat ja vaikuttavat kokeilut sosiaalityössä -hankkeen loppuraportti



Kainuun sote

sote.kainuu.fi

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

PL 400, 87070 Kainuu

Puh. vaihde 08 61 561